

Esra YÜCEL

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ABD

Yüksek Lisans Tezi

2022

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**LİSELİ KIZ ÖĞRENCİLERİN ROMANTİK
İLİŞKİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE DİNDARLIK
DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ**

**Hazırlayan
Esra YÜCEL**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ULU**

Yüksek Lisans Tezi

Kasım 2022. KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**LİSELİ KIZ ÖĞRENCİLERİN ROMANTİK
İLİŞKİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE DİNDARLIK
DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Esra YÜCEL**

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa ULU**

Kasım 2022, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Esra YÜCEL

İmza

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : **Felsefe ve Din Bilimleri**

Program Adı : **Yüksek Lisans**

Tez Başlığı : **Liseli Kız Öğrencilerin Romantik İlişkilerinin Aile Bağları Ve Dindarlık Düzeyleri İle İlişkisi**

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 68 sayfalık kısmına ilişkin 05/11/2022 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 23**'dür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 15/11/2022

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ULU

Öğrenci: Esra YÜCEL

KILAVUZA UYGUNLUK

“Liseli Kız Öğrencilerin Romantik İlişkilerinin Aile Bağları Ve Dindarlık Düzeyleri İle İlişkisi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Esra YÜCEL

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ULU

Felsefe ve Din Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Süleyman AKYÜREK

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Mustafa ULU danışmanlığında Esra YÜCEL tarafından hazırlanan “Liseli Kız Öğrencilerin Romantik İlişkilerinin Aile Bağları ve Dindarlık Düzeyleri İle İlişkisi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

07/10/2022

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Mustafa ULU

İmza

Üye : Doç. Dr. Ali KUŞAT

İmza

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ümit Harun AKKAYA

İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Lisede görev yaptığım dönemde kız öğrencilerimin yaşadıkları ve geleceklerini etkileyen sorunlarının altta yatan sebeplerini araştırma imkanı bulmak, zorlu yüksek lisans sürecinde en önemli motivasyon kaynağım oldu. Çalışmayı yaparken özellikle veri toplama aşamasında karşılaştığım zorluklar; konunun ne kadar önemli olduğunu ve ne denli derin bir yaraya dokunduğumu bir kez daha göstermiştir.

Bu süreçte benden akademik ve manevi desteklerini esirgemeyen çok değerli hocam Doç. Dr. Ali KUŞAT' a en içten duygularıyla teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın veri toplama sürecinde seferber olan çok değerli arkadaşlarıma, öğrencilerime, aileme ve özellikle büyük emek veren amcam Abdullah İLHAN' a çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen babam Rahmi İLHAN' a ve “bitmeyen eğitimlerin!” serzenişiyle beni her daim destekleyen annem Elif İLHAN' a çok teşekkür ederim.

Ayrıca çok yoğun ve stresli geçen tez yazma sürecinde benim her çöküşümde destekçim olan, olumlu cümlelerle beni cesaretlendiren, her aşamada yanımda olan değerli eşim Fatih YÜCEL' e çok teşekkür ederim.

En önemlisi yoğun çalışmam gereken dönemlerde benim her halime sabreden, “Seninle vakit geçirmeyi özlüyoruz anne ama az kaldı değil mi?” sözleriyle her daim destekçim olan varlıklarıyla onurlandığım çok değerli çocuklarım Cezmi YÜCEL, Melike Elif YÜCEL ve Mustafa YÜCEL' e sonsuz sevgimle teşekkür ederim.

Esra YÜCEL, Kayseri, 2022

LİSELİ KIZ ÖĞRENCİLERİN ROMANTİK İLİŞKİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE DINDARLIK DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ

ESRA YÜCEL

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2022
Danışman: Doç. Dr. Mustafa ULU

ÖZET

Araştırmanın amacı lisede öğrenim gören kız öğrencilerin romantik ilişkilerinin aile bağları ve dindarlık düzeyleri ile ilişkilerini incelemektir. Araştırmanın evreni Kayseri ili ortaöğretim kademesinde öğrenim gören kız öğrenciler olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubu evrendeki öğrenciler arasından basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 502 kız öğrenciden oluşmaktadır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak bu öğrencilere belirlenen ölçekler uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS v.23 programında analiz edilmiştir. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Ölçeği ve Yeniden Yapılandırılmış Dini Yönelim Ölçeği kullanılmıştır.

Yapılan analizlerin sonucunda bireylerin bağlanma stilleri ile akademik başarı, karşı cinse yönelim, romantik ilişkilerindeki yakınlık seviyesi, dini yönelim ve aile tutumları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bununla beraber romantik ilişkilerindeki yakınlık düzeyi ile akademik başarı, dini yönelim ve aile tutumları arasında da anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Aynı zamanda dini yönelimleri ile karşı cinse yönelim, akademik başarı ve aile tutumları arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Aile tutumlarının da karşı cinse yönelim ve akademik başarı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dini Yönelim, Bağlanma Stilleri, Aile Tutumları, Ergen, Romantik İlişkilerde Yakınlık

THE RELATIONSHIP OF ROMANTIC RELATIONSHIP OF HIGH SCHOOL GIRL STUDENTS AND THEIR FAMILY TIES AND LEVELS OF RELIGIOSITY

Esra YUCEL

**Erciyes University Graduate School of Social Sciences
Master's Thesis, November 2022
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa ULU**

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the relationship between the romantic relationships of high school female students and their family ties and religiosity levels. The universe of the research was determined as female students studying at secondary education level in Kayseri province. The sample group of the study consists of 502 female students who were reached by using simple random sampling method from among the students in Kayseri. In this study, using the quantitative research method, the scales determined were applied to these students and the data obtained were analyzed in the SPSS v.23 program. Personal Information Form, Intimacy in Romantic Relationships, Parental Attitude Scale, Three-Dimensional Attachment Scale and Restructured Religious Orientation Scale were used in the study.

As a result of the analysis, a significant relationship was found between individuals' attachment styles and academic achievement, orientation to the opposite sex, level of intimacy in romantic relationships, religious orientation and family attitudes. In addition, a significant relationship was found between the level of intimacy in romantic relationships and academic achievement, religious orientation and family attitudes. At the same time, a significant relationship was found between their religious orientation and their orientation to the opposite sex, academic achievement and family attitudes. It has been observed that there is a significant relationship between family attitudes, orientation to the opposite sex and academic achievement variables.

Keywords: Religious Orientation, Attachment Styles, Family Attitudes, Adolescent, Intimacy in Romantic Relationships

İÇİNDEKİLER

LİSELİ KIZ ÖĞRENCİLERİN ROMANTİK İLİŞKİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE DİNDARLIK DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bağlanma Kuramı	3
1.1.1.İçsel Çalışan Modeller.....	5
1.1.2.Yabancı Ortam	6
1.1.3.Bağlanma Biçimleri.....	7
1.1.3.1.Güvenli Bağlanma	7
1.1.3.2.Kaygılı/ Kararsız Bağlanma	7
1.1.3.3.Kaygılı/Kaçınmacı Bağlanma	7
1.1.3.4.Dağınık/ Yönü Belirsiz/ Organize Olamamış Bağlanma	8
1.1.4.Ergenlik Döneminde Bağlanma	8
1.2. Aile Tutumları.....	9
1.2.1. Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	10
1.2.2. Demokratik Ebeveyn Tutumu	11
1.2.3. İzin Verici/ Müsamahakar (Hoşgörülü) Ebeveyn Tutumu.....	12
1.2.4. İzin Verici/ İhmalkar Ebeveyn Tutumu	12
1.3. Ergenlik Dönemi	12

1.3.1.Ergenlik Kuramları.....	13
1.3.2.Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri	18
1.4. Din ve Dini Yönelim.....	18
1.4.1.Din ve Dindarlığın Tanımı	18
1.4.2.Dindarlığın Boyutları	19
1.4.3.Tek Boyutlu Dindarlık	19
1.4.4.İki Kutuplu Dindarlık	20
1.4.5.Çok Boyutlu Dindarlık	20
1.4.6.Ergenlikte Dini Gelişim	22
1.4.6.1.Dini Şuur ve Soyut Bir Allah Düşüncesi (12-13 Yaş)	22
1.4.6.2.Dini Şüpheler ve Bunalım Dönemi (14-18 Yaş)	22
1.4.6.3.Günahkarlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları (18-21)	23
1.4.6.4.Tövbe ve Dini Konularda Durulma (18-21).....	23

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi	25
Alt Problemler	26
2.3.Araştırmanın Sayıltıları.....	27
2.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	27
2.5. İlgili Literatür.....	27
2.6. Araştırmanın Modeli.....	32
2.7. Evren ve Örneklem	32
2.8. Hipotezler.....	32
2.9. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	33
2.9.1. Kişisel Bilgi Formu	34
2.9.2. Anne – Baba Tutum Ölçeği.....	34
2.9.3. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği.....	35
2.9.4. Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği	36
2.9.5. Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeği (Ergen Formu)	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri	39
---	----

3.2.Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin İstatistiksel Analizi	40
3.3.Araştırma Sorularına Yönelik Bulgular ve Tartışmalar.....	43
3.3.1. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile erkek arkadaş edinme oranları arasındaki ilişki	43
3.3.2. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile erkek arkadaş edinme oranları ile ilişkisi.....	45
3.3.3. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri ile erkek arkadaş edinme oranları arasındaki ilişki	46
3.3.4. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki.....	48
3.3.5. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki	50
3.3.6. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki.....	52
3.3.7. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki.....	54
3.3.8.Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile anne baba tutum düzeyleri arasındaki ilişki	56
3.3.9. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasındaki ilişki	57
3.3.10. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki	59
3.3.11. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasındaki ilişki	60
3.3.12. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki	61
3.3.13. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki	63
SONUÇ VE ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA.....	69

KISALTMALAR VE SİMGELER

Akt.	: Aktaran
ANOVA	: Analyses of Variance
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
s.	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	Yabancı Ortam Deneyi Gözlemleri.....	6
Tablo 2.1.	Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Boyutlar.....	35
Tablo 3.1.	Çalışmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları	39
Tablo 3.2.	Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları.....	41
Tablo 3.3.	Çalışmada Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	42
Tablo 3.4.	Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Üç Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	43
Tablo 3.5.	Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	45
Tablo 3.6.	Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	47
Tablo 3.7.	Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	48
Tablo 3.8.	Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	50
Tablo 3.9.	Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	52
Tablo 3.10.	Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	54
Tablo 3.11.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Anne Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	56

Tablo 3.12.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	57
Tablo 3.13.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	59
Tablo 3.14.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Anne Baba Tutum Düzeyleri ile Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	60
Tablo 3.15.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Anne Baba Tutum Düzeyleri ile Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	61
Tablo 3.16.	Lisede Öğrenim Gören Kızların Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri ile Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.	Bağlanma Sisteminin Temel Bileşenleri (Hazan & Shaver, 1994, s. 8)	4
Şekil 1.2.	Meadow – Kahoe dini gelişim modeli	21

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, biyolojik, bilişsel ve psiko-sosyal açıdan birçok değişimin yaşandığı çok özel bir gelişim dönemidir. Çoğu eş zamanlı olarak yaşanan bu değişimler bireyleri yetişkinlik dönemlerine hazırlamaktadır (L. Steinberg, 2007, s. 57). Ergenler bu süreçte bir yandan bilişsel ve biyolojik değişiklikleri karakterize etmeye çalışırken bir yandan da hissettiği duygusal farklılıkları anlamlandırmaya çalışmaktadır. İnsan yaşamı bir bütün olarak ele aldığında gelişim sürecinin en önemli evresi olan ergenlik dönemindeki değişim ve gelişimleri çevreden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir. Aile yapısı, sosyal çevre, yaşadığı coğrafya, aldığı eğitimler gibi bireyin anne karnındaki oluşumundan itibaren hayatındaki her faktör onun gelişimini, değişimini etkileyebilmektedir. Bu faktörler, ergenlik döneminin karakteristik özelliği olan kimlik oluşumunda da rol oynamaktadır. Ergenin kişilik oluşumu normal bir ailede sağlıklı ve işlevsel bir şekilde gelişim gösterirken; doğru olmayan aile tutumları ve travmatik yaşantıların ergenin ruh sağlığını, kişiliğini olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir (Öztürk, 2020, s. 25).

Ergenlik döneminde oluşan duygusal değişiklikler onun aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini ve iletişimlerini farklı boyutlara taşımaktadır. Ergenlik döneminde sosyal ilişkilerdeki değişimlerinden en önemlisi karşı cinsle olan romantik ilişkilerin hayatında yer almaya başlamasıdır. Romantik ilişkilerin, ergenlerin akran gruplarında statü ve aidiyet kazanmalarını sağlayarak kimlik oluşumlarında önemli bir faktör olduğu ileri sürülmektedir (Zarrett & Eccles, 2006, s. 24). Romantik ilişkiler, ergenlerin sosyal dünyalarında daha önemli hale gelirken ve konuşmalarının önemli bir bölümünü bu konular etrafında şekillenmektedir (Gülden, 2011, s. 3).

Ergenlik döneminde aile dışındaki ilişkiler yoğunlaşırken birey, bu dönemde anne-babadan bağımsızlaşmaya başlasa da onlarla yakın ve dürüst ilişki kurma çabasından vazgeçememektedir. Bireyin ebeveynleriyle gerçekleştireceği güvenli

bağlanma, yetişkinliğe hazırlık evresi olan ergenlik dönemindeki gelişimleri de etkilemektedir. Ergenlik döneminde ailesi tarafından gelişimine uygun bakım gören, sosyal ve duygusal açıdan desteklenen bireyler stresle baş etme becerileri geliştirmede, kişisel potansiyellerini sosyal hayatta sergilemede ailesinden bu tür destek görmeyen yaşıtlarına göre daha başarılıdırlar (Bowlby, 2013, s. 273).

Ergenlik döneminde soyut düşünme becerileri gelişen birey bağımsızlaşma duygularının da etkisiyle dini sorgulamalara da başlayabilmektedir. Ergenin hayatının diğer yönlerinde olduğu gibi dinî inanç ve düşüncelerini sorgulamasında da ailesinin tutumlarının, zihinsel, bedensel, cinsel ve toplumsal tecrübelerinin etkisi bulunmaktadır (Solmaz & Şahin, 2012, s. 150).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Bağlanma Kuramı

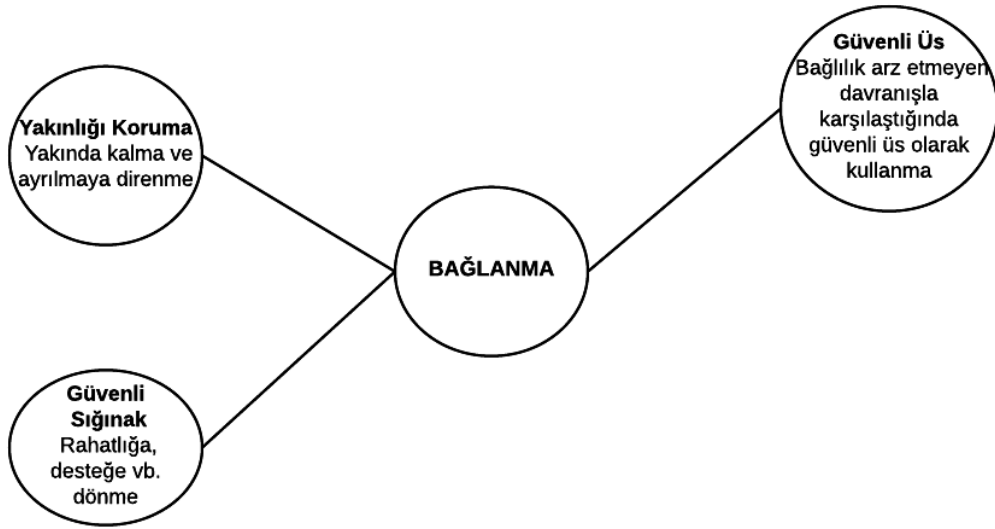
Bir çocuğun zihinsel, fiziksel ve duygusal yönden en hızlı geliştiği dönem bebeklik dönemidir. 0-2 yaş arası olarak tanımlanan bu dönemde çocuğun sadece fiziksel ihtiyaçlarını yerine getirmek yeterli olmamaktadır. Çocuğun sağlıklı gelişimi için duygusal ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Henüz kendi becerileri gelişmeyen çocuk kendisine bakım veren kişiye kaçınılmaz bir bağıllık geliştirmektedir. Bebeklik döneminde oluşturulan bu bağlanma çocuğun sağlıklı gelişimi ve ileriki yaşamındaki kalite için gerekli olan bir faktördür (Tüzün & Sayar, 2006, s. 24).

Bağlanma kavramını ilk ortaya koyan çocuk psikiyatristi John Bowlby'dir. Bowlby psikanaliz geleneğinde ve nesne ilişkileri ekolünde yetişmiştir ancak yaptığı çalışmalarda biyolojideki son ilerlemeler ışığında psikanalitik ekolde güncellemeler yapmıştır (Bowlby, 2013, ss. 40,41). Bowlby, 1944 yılında yayımlanan *“Kırk Dört Çocuk Hırsız: Kişilikleri ve Hayatları”* çalışmasında erken yaşta annelerinden ayrılan çocukların daha çok suça sürüklendiklerini gözlemlemiştir. Daha sonra çalışmalarını bakımevlerinde kalan ve annesinden ayrılan çocuklar üzerinde derinleştiren Bowlby dikkatini çocukların iki davranışına yoğunlaştırmıştır. Bunlar çocukların kendilerine bakım sağlayan kişilerden ayrılınca aynı ritüelde verdikleri duygusal tepkiler ve ayrılık kısa süreli olsa bile etkisinin uzun süre devam etmesidir (Bowlby, 1946, ss. 53-54).

Bağlanma kuramına ilişkin yapılan ilk çalışmalarda annenin çocuğu beslemesinin bağlanma için en önemli faktör olduğu düşünülmekteydi ancak yapılan deneysel çalışmalar sonucunda beslenmenin ikinci bir faktör olduğu anlaşılmıştır. Nitekim Harlow'un bebek makak maymunları ile yaptığı deneyde, bebek maymun korunma ihtiyacı hissettiğinde oluşturulan anne figürlerinden besleyeni değil tutum

açısından yumuşak olanı seçerek bu görüşü doğrulamıştır (Eyüp SARI, 2020). Bu sonuç beslenmenin güvende hissetme duygusundan daha önemli olmadığını göstermektedir.

Hazan ve Shaver'a (1994) göre bağlanma sistemi bakım veren ile çocuk arasındaki yakınlık üzerine kurulmaktadır. Bakım verene yakın olmasını engelleyen bir durum olduğunda çocukta bir öfke ve kaygı oluşurken aradaki engel kalkıp bakım veren ile arasında yakınlaşma olduğunda sevgi ve güven duygularını ile çocukta rahatlama gerçekleşmektedir. Çocuk için bakım veren, güven ve huzur sağlayan 'güvenli bir sığınak'tır. Daha sonra ise güvenli sığınak olan bakıcı, çocuğun dünyayı öğrenmesi için 'güvenli üs' olarak kullanılmaktadır.

Şekil.1.1.”Bağlanma Sisteminin Temel Bileşenleri (Hazan & Shaver, 1994, s. 8)”

Bağlanmanın çocuğun duygusal, fizyolojik, zihinsel gelişimi açısından kritik bir faktör olmasının yanı sıra, dünyayı keşfinde sığınacağı yer, hayatta güven duygusunun olduğunu öğrenmesi için bir imkan ve sağlıklı gelişimi için fiziksel ihtiyaçlarını karşılama gibi üç temel işlevi olduğu kabul edilmektedir. Bu temel işlevler yerine geldiğinde bebek bakım veren ile bağ kuracak, kendisini sevmeye, değer görmeye layık hissedecek ve dünyayı ve çevresindekilere güven duygusu geliştirecektir (Çalışır, 2009, s. 242).

Bowlby, bebek ile bakım veren arasında oluşması gereken yakınlaşma oluşmadığında çocuğun vereceği tepkiyi 3 evrede açıklanmaktadır.

1. **Protesto:** Anneden ayrılan çocuk ilk olarak anneyi tekrar bulmak için yoğun şekilde bağıarak onu arar. Amacı sesini anneye duyurmak ve annesinin geri dönmesini sağlamaktır.
2. **Umutsuzluk:** Bu evrede annesinin geri dönmesinden umudu kesilen çocuk sessizleşir, çevresiyle ilgisi kesilir ve içine dönük tavır göstererek ayrılık için üzüntüsünü dile getirir. Çevresinden gelen yardımları reddeder. Annesinin geri gelmesine dair beklentisi devam etmektedir.
3. **Çekilme:** Bu son evrede çocuk çevresine tekrar ilgi göstermeye başlar. Çevresinden gelen ilgi ve bakım verme tekliflerini kabul eder hatta kendisi de sıcak ilişki kurma adımları atar. Bu evrede annenin geri dönüşlerine ilgisiz kalır, çevresi ile ilgilenir. Bu ilgisiz davranışlarındaki amacı annenin tekrar gidişinde yaşayacağı olumsuz duygulardan kendisini korumaktır. Çünkü hala ayrılığın öfke ve kaygısını taşımaktadır. Annenin geri dönmesinin ardından çocuk annesine karşı tutarsız davranışlar sergilemeye başlar. Hem annesini yakınında ister, takip eder hem de onu reddedici kızgın tavırlar sergiler. Çocuk bu süre sonunda tutarsız davranışları bırakıp normale dönse bile ara ara belirsizlikler yaşadığında kaygılı davranışlar sergileyebilir (Bowlby, 2021, ss. 64-65).

Bowlby'e göre, çocuğun ayrılığa gösterdiği bu tepkilerin şeklini ve şiddetini, anne dışında bakım veren kişinin kim olduğu, ayrılık şekli ve süreci etkilemektedir (Bowlby, 2021, s. 66). Bu sebepler göz önüne alınarak ayrılığa verilen tepkilerin yanında anne-bebek ilişkisinin kalitesini de gözlemleyerek bu çerçevede içsel çalışan modeller kavramını geliştirmiştir.

1.1.1.İçsel Çalışan Modeller

Bowlby (1973), bireyin hayatında kendisi, dış dünya ve kendisi için önemli diğer bireyler için geliştirdiği zihinsel şemaları tanımlamak için içsel çalışan modeller kavramını geliştirmiştir. İçsel çalışan modeller, bebek-bakım veren arasındaki güven ve yakınlık ilişkisinin kalitesine göre oluşmaktadır. Bu şemalar benlik modeli ve başkaları modeli olmak üzere iki model tipine ayrılmaktadır. Benlik modeli çocuğun bakım veren kişinin davranışlarına göre kendi değerliliğini anlamlandırmasıyla ilişkilidir. Başkaları modeli ise çocuğun bakım verene ihtiyaç duyduğunda ulaşp, desteğini hissedip güven algısının oluşmasıyla ilgilidir. İçsel çalışan modeller ışığında bakıldığında çocuğun

güven ihtiyacını karşılamayan, sevgisini göstermeyen bir bakım veren ile büyümesi bebeğin, kendisi için değersiz, sevmeye layık olmadığına dair benlik modeli oluşturarak, başkalarına karşı da güvenilmez, tehlikeli, kötü başkaları modeli geliştirmesine sebep olmaktadır (Bowlby, 2021, s.257)

Yaşamın ilk zamanlarında tecrübe edilen ilişkiler sonucunda oluşan içsel modeller, nesne devamlılığının olduğu birinci yaşı sonlarına doğru şekillenmektedir. Çocuğun bakıcısı ile yakınlık ve güven ilişkisinin niteliğine göre oluşan bu şemalar erken çocukluk döneminde esnek ve kişilere, çevreye göre değişiklik gösterebilirken deneyimler ve tekrarlar neticesinde ileri yaşlarda değişime direnç göstererek ve sabit bir fikir halini alır. Nitekim Bartholomew ve Horowitz'in (1991) yetişkin bağlanması üzerine yaptıkları çalışmalarında da içsel modellerin yetişkin bireylerin ilişkilerine de olan etkileri gözlemlenmiştir.

1.1.2.Yabancı Ortam

Ainsworth ve diğerleri (1978), çocuklar ve bağlanma konusunu araştırmak için bir deney ortamı oluşturmuşlardır. Amaçları, 12 aylık bebeklerin bağlanma şekillerindeki farklılıkları gözlemlemek ve incelemektir. Bu kapsamda oyuncaklarla dolu bir ortam meydana getirilerek 12 aylık bebeklerin 20 dakika süren deneyde maruz bırakıldığı 8 farklı durumdaki tepkileri gözlemlenmiştir.

Tablo 1.1. Yabancı Ortam Deneyi Gözlemleri

	Olay	Gözlenen Davranış
1	Anne ve bebek odaya girer.	
2	Bebek etraftaki oyuncaklarla ilgilenirken anne sessiz bir biçimde oturur.	Keşif amaçlı olarak annenin güvence üssü olarak kullanılması
3	Yabancı odaya girer, önce sessizdir, sonra sırasıyla anne ve bebek ile etkileşime girer.	Bebeğin odadaki yeni yetişkine tepkisi
4	Anne odadan ayrılır. Yabancı bebekle etkileşime girmeyi dener.	Bebeğin ayrılmaya tepkisi
5	Anne odaya tekrar girer ve çocuğu rahatlatır. Yabancı odadan ayrılır.	Bebeğin birleşmeye tepkisi
6	Anne odadan tekrar ayrılır. Çocuk odada tek başınadır.	Bebeğin ayrılmaya tepkisi
7	Yabancı odaya tekrar girer ve çocuğu rahatlatmaya çalışır.	Bebeğin bir yabancı tarafından yatıştırılabiliyor olması/olmaması
8	Anne tekrar odaya girer.	Bebeğin birleşmeye tepkisi

Kaynak: (Ainsworth vd., 1978, s. 392)

Yapılan deneydeki yaklaşık 2 dakikalık periyotlar tabloda gösterilmektedir. Bu deneyde bebeklerin anne ile ayrılıklarında ve birleşmelerindeki tepkileri incelenmiştir. Videolar izlenirken uzaklık etkileşimi, kaçınma, yakınlık veya temas arayışı, araştırma, teması sürdürme, direnç parametreleri baz alınarak bağlanma biçimleri belirlenmiştir (Ainsworth vd., 1978, ss. 390-393).

Bebekler deneysel araştırmalar sonucunda “güvenli, kaçınan, endişeli/kararsız” olarak üç kategoriye sınıflandırılmıştır. Daha sonra Main ve Solomon (1990) üç bağlanma biçiminin belirlenmesini engelleyen bebekler için “organize olamamış, dağınık bağlanma” kategorisi oluşturulmuştur.

1.1.3.Bağlanma Biçimleri

1.1.3.1.Güvenli Bağlanma

Güvenli bağlanmada bebek kendini güvende ve mutlu hisseder, dış dünyayı keşfederken bakım veren kişi onun güvence merkezidir. Bebek bu yakınlığı koruyarak rahatlamak ister. Yabancı ortam deneyinde de güvenli bağlanma gerçekleştiren bebek, annesi odayı terk ettiğinde rahatsız ve tedirgin olmaktadır. Ancak annesi geri döndüğünde rahatlayıp, huzursuzluğu bırakıp oyuncaklar ile oynamaya keşfetmeye devam etmektedir (Bowlby, 2013, ss. 406-407).

1.1.3.2.Kaygılı/ Kararsız Bağlanma

Bakım verenin, bebeğin güvende olma isteğine karşı tepkilerinin tutarsız olduğu, bazen de ulaşılmaz olup iletişime kendini kapattığı durumlarda gelişen bağlanma stilidir. Kaygılı/kararsız bağlanma geliştiren bebek kızgın, kaygılı ve/veya gergin olur. Anne bebeğine sergilediği davranış normlarını düzenleyip normal, olması gereken davranış stiline davranmaya başlasa bile bebeğin normale dönmesi zaman almaktadır. Yabancı ortam deneyinde de anne ortamdan ayrıldığında bebek çok fazla tepki vermekte, anne geri döndüğünde ise sakinleşmekte zorlanmakta ve oynamaya geri dönememektedir (Bowlby, 2013, ss. 406-407).

1.1.3.3.Kaygılı/Kaçınmacı Bağlanma

Bebeklerine dokunmayan, bedensel yakınlık kurmayan, ihtiyacı olduğunda yanında olmayan, soğuk, ilgisiz ebeveynleri olan bebeklerde gelişen bağlanma biçimidir. Bu bağlanma stili geliştiren bebekler bakım sağlayan kişilerin temas etme

isteğine karşı çıkararak kendilerine dokunmalarını reddeden tepkiler verirler. Annesinin ilgisiz tavırlarından dolayı bebeğin annesine karşı hiç güveni kalmaz, ayrılık olduğunda tepki vermez, anne geri döndüğünde, ona yakın durmaz; varlığına da tepki vermez (Bowlby, 2013, ss.406-407).

1.1.3.4.Dağınık/ Yönü Belirsiz/ Organize Olamamış Bağlanma

Yapılan çalışmalar sonucunda bağlanma biçimlerine Main ve Solomon (1990), “dağınık/yönü belirsiz/organize olamamış bağlanma” olarak adlandırdıkları bir stil daha ilave etmişlerdir. Dağınık bağlanma yaşayan bebekler yabancı ortam deneyinde diğer bebeklerden ayırt edici şekilde kaygılı/kararsız davranışlar sergilemişlerdir. Bu çocukların aileleri sağlıklı bozuk, çökmüş, ihmal eden, reddeden, istismar eden, döven kişilerden oluşmaktadır. Bu aileler kendi travmalarını çözümleyemedikleri için bebekle olan ilişkileri de bebekte kaygı, korku yaratır ve bebeklerin hareketlerinde yavaşlama ve donuklaşma başlar ki bunlar dağınık bağlanmanın kriterleri sayılmaktadır (Greenberg vd., 1993, ss. 135-136).

1.1.4.Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik, bireyin yaşam boyu sürecek bakış açılarının, inançlarının, alışkanlıklarının şekillendiği değişim ve gelişim dönemidir. Bu dönemde ergen kendi kimliğini oluşturma, toplum tarafından kabul edilme ve geleceğini şekillendirme mücadelesi içindedir.

Ergenlik döneminde bireyin ilgisi ebeveynlerinden arkadaşlarına yöneldiği için bağlanma stillerinde de farklılaşma başlamaktadır (Bowlby, 2021, s. 265). Ergenlerin özerk olma ve çevreyi keşfetme çabası sırasında çocukken güvenli sığınak olan bakım verenleri artık güvenli üs görevini görmektedir. Ergen her ne kadar ailesinden uzaklaşıp akranlarına yakınlığa da bağlanma stili onun için kalıcı ve güçlü bir etkiye sahiptir. Ergenlerin aile içinde sosyal ve duygusal destek görmesi onların kendilerine ve çevrelerine güven duygusu oluşturmada, stresle baş etme becerileri geliştirmesinde, sosyal hayatlarında güçlü yönlerinin farkındalığı ile hareket etmelerinde ailelerinden bu desteği görmeyenlere göre daha başarılı oldukları görülmektedir (Allen & Land, 1999, s. 891).

Çocukluk döneminde ebeveyn her şeyi bilen konumunda iken çocuk ergenlik dönemine geldiğinde artık kendi bilgisine, aklına, gücüne daha çok güvenmeye

başladığı için bilmeyen konumuna düşmektedir. Bu durum ise aile içi çatışmaları artırmaktadır. Ergenin bireyselleşme çabaları onların ebeveynlerine olan duygusal bağlanmalarının azaldığı anlamına gelmemektedir. Aksine ergen bakım vereninden, kendisi ihtiyaç duyduğunda duygusal destek alabileceği mesafede olmasını beklemektedir (Damarlı, 2006, s. 21). Araştırmalar da bireyin erken dönemde geliştirdiği güvenli bağlanma yaşantılarının ergenlik dönemi değişimlerini kolaylaştırdığını göstermektedir (Colin, 1996; Damarlı, 2006; Güngör, 2000).

Berman ve Sperling (1991) liseyi yeni bitiren üniversite birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmasında bu öğrencilerin çoğunlukla ebeveynleri ile bağlanma ilişkilerini devam ettirdikleri tespit edilmiştir. Ergenleri bağımsızlık durumlarına karşın bu ayrılık durumunun birey üzerinde önemli bir etki bıraktığı yapılan çalışmada görülmüştür. Ayrıca ergenlerin ebeveynleri ile olan bağlanma ilişkileri onların üniversite hayatına uyum sürecini, arkadaşlık ilişkilerini, duygusal sorunlarını, hayatı anlamlandırma ve kişisel duruşlarını etkileyebilmektedir.

Güngör (2000)'ün ailelerle kurulan bağlanma stillerinin ve bilişsel performansın kuşaklar arası aktarımda ebeveynlik üsluplarının rolünü incelemek için yaptığı araştırmada, gençlik döneminde bireyin bağlanma şeklinin oluşmasında ebeveyn ilişkileri ve ebeveynlik tarzlarının etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmada güvenli bağlanan ergenlerin, güvenli bağ kuramayanlara göre; benlik değerlendirmeleri daha sağlıklı, problem davranışları daha az, akademik başarıları daha iyi olarak gözlemlenmiştir.

Sümer ve Şendağ (2009)'ın “Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı” çalışmalarında bakım verene güvenli bağlanmanın çocuğun olumlu benlik modeli geliştirmesini sağladığı görülmüştür. Nitekim bu durum da çocukların öznel benlik algılarını da olumlu yönde etkileyerek çocukların kaygılarının da azalmasını sağladığını göstermektedir.

1.2. Aile Tutumları

Aile olmak, bir evde birbirlerine kan bağı ile bağlanmış bireylerin ortak bir alanı paylaşarak iş paylaşımı ile yaşamlarını sürdürmesinden daha derin bir anlam taşımaktadır. Çocuğu dünyaya getirme, gelişim dönemine göre ihtiyacını karşılayarak büyümesini sağlama ailenin en önemli fonksiyonlarıdır. Aile sosyal bir varlık olan

insanın toplumsallaşmayı öğrendiği, şefkati, güveni aldığı birincil ortamdır. Hayattan doyum sağlayabilme ve yaşanılan topluma uyum sağlayabilen bir birey olma hali de öncelikle aile içerisinde gerçekleşebilmektedir. Bunun yanı sıra aile ortamı kişi için gerginlik, çatışma ve duygusal olarak zorlu olan yaşantıların ve dönemlerin sebebi de olabilmektedir (Onur, 2008, s. 139). Çocuğun fizyolojik ve en önemlisi sosyal gelişiminde bu denli önemli etkisi olan ailenin çocuk yetiştirme yöntemleri, çocuklarına karşı tutum ve davranışları her bireyin farklı olmasındaki büyük bir faktör olabilmektedir. Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları kültürden kültüre, toplumdan topluma hatta o toplumdaki aileler arasında dahi farklılıklar gösterebilmektedir. Çünkü bir toplumdaki her sosyo-ekonomik grup kendi kültürü, hayat felsefesi ve kendi değerler sistemine sahiptir ve bu farklı sosyal sınıflardaki anne babaların farklı çocuk yetiştirme stili, farklı ödül ve ceza anlayışıyla çocuklarını yetiştirmektedirler (Kulaksızoğlu, 2004, s. 117).

Çocuk yetiştirme tutumlarını kuramsal çerçevede inceleyen ilk psikolog Diana Baumrind'dir. Baumrind (1968, 1971), çocukların ev ortamlarında yaptıkları gözlemleri ve laboratuvar çalışmaları ile anne-baba tutumları ile ilgili 4 boyut belirlemiştir. Bunlar, “ebeveyn kontrolü”, “ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık”, “olgunluk beklentisi” ve “bakım destek” boyutlarıdır. Bu 4 boyutun kendi içinde kombinasyonlarına göre de 3 temel ebeveynlik stilini geliştirmiştir. Bunlar demokratik, izin verici ve otoriter ebeveyn stilleri şeklinde kavramlaştırılmıştır.

1983 yılında Maccoby ve Martin de ebeveyn stillerine Baumrind'den farklı olarak “duyarlılık” ve “talepkarlık/kontrol” alt boyutlarını ele alarak çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaları ışığında Baumrind'in üç ebeveyn stilinden izin verici ebeveyn stilini ikiye ayırmışlardır. Bu yeniden oluşan stiller; “izin verici/müşahadekar (hoşgörülü) ebeveyn stili” ve “izin verici/ihmalkar ebeveyn stili”dir (Akt. A. Yılmaz, 1999). Baumrind'in ve Maccoby ve Martin'nin çalışmaları sonucunda şekillenen 4 ebeveyn stili aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Otoriter ebeveynler kendilerinin koydukları kurallara çocuklarının itiraz etmeden itaat etmelerini beklerler. Anne babanın koydukları kuralları sorgulayamayan çocuklar kurallara uymadıklarında cezalandırılmaktadırlar. Bu ailelerde en sık rastlanan ceza

biçimleri; dayak, hakaret, azarlama, ayıplama, korkutmadır (Tuncer, 1980, s. 20). Bu tür ailelerde genel olarak gergin bir atmosfer hakim olmaktadır. Otoriter ailede yetişen çocuklar da bu durumdan etkilenecek gergin, endişeli, çekingen, kendini ifade edemeyen bir bireye dönüşmektedirler. Bu durumun doğal sonucu olarak bu bireylerin saldırganlık eğilimleri yüksek ve benlik saygıları düşüktür olmaktadır. Her davranışlarında otoriteye bağımlı olan çocuk, kendine verdiği değer konusunda da otoritenin tutumunu baz alır. Çocuk, otorite olan ailesi onun duygu ve düşüncelerini onaylıyorsa değerli olduğunu; onaylamıyor ise değersiz olduğunu düşünmektedir.

Otoriter anne baba tutumu ergenlik döneminde kimlik gelişimini olumsuz etkilemektedir. Ailenin bu tutumların ergenin silik, yetersiz, benlik saygısı düşük, özgüveni olmayan bir karakter gelişimine sebep olmaktadır (Altundağ, 2021, s. 21). Bu özelliklerin yanında bireyler otorite olduklarında çok acımasız insanlara dönüşebilmektedirler. Bu tür çocuklarda iç çatışmalar ve nörotik sorunlar gözlemlenmekle beraber yetiştirme tarzının sebep olduğu travmalar kişiliklerinde zedelenmelere sebep olabilmektedir.

1.2.2. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Ebeveyn tutumları içinde olması beklenen tutumdur. Demokratik tutum benimseyen ailelerde hem ebeveynin hem de çocuğun hakları göz önüne alındığı bir ortam oluşturulmaktadır. Çocuğa aile tarafından normal sınırlamalar konulmaktadır. Bu ailelerde çocuğun yanlış davranışlarının sonucunda kişiliğini zedeleyici cezalar ve yaptırımlar verilmemektedir. Demokratik ailelerde çocukların duygu ve düşüncelerine önem verilir, aile içi kararlarda söz hakkı verilerek görüşleri dikkate alınır (Yılmaz, 1999, s. 102). Bu yaklaşımlar sayesinde çocuk dengeli ve sağlıklı bir kişilik geliştirebilmektedir.

Demokratik tutumun hakim olduğu ailelerde yetişen çocuklar bağımsız, kendilerine yetebilen, sosyal hayatta kendilerini iyi ifade edebilen, akademik yönden başarılı olmaktadır (Arcan, 2006, s. 52). Demokratik tarz bir ortamda yetişen çocukların benlik saygıları daha yüksektir. Sevimliye layık, değerli bir benlik modeli geliştirmektedirler (Kulaksızoğlu, 2004, s. 118).

1.2.3. İzin Verici/ Müsamahakar (Hoşgörülü) Ebeveyn Tutumu

Müsamahakar aile tutumunda anne babalar çocuklarına birkaç ana kuralın olduğu geniş bir özgürlük alanı oluştururlar. Çocuklar bu alan içerisinde özgürdurler ve düşüncelerini de rahatça ifade edebilirler ve ailelerinin sevgisini ve desteğini hissederler. Böyle aile ortamında büyüyen çocuklar kendi davranışlarının ve kararlarının sorumluluklarını da alırlar (Yavuzer, 2007, s. 34). Bu tutumla büyüyen çocuk, kendi potansiyelinin farkına varabilir, sağlıklı benlik saygısı geliştirebilirler. Ancak dozunda tanınmayan özgürlük ve hoşgörü tutumu zararlı sonuçlara sebep olabilmektedir (Güngör, 2012, s. 43).

Aşırı hoşgörü tutumu çocukların doyumsuz, kendi dürtülerini kontrol edemeyen, kurallara uymakta zorluk yaşayan bireyler olmasına sebep olabilmektedir (Bolattekin, 2014, s. 76). Bu çocuklarda zaman yönetimi ve oto kontrolün eksik olduğundan dolayı akademik başarıları da düşük olabilmektedir.

1.2.4. İzin Verici/ İhmalkar Ebeveyn Tutumu

İhmalkar anne baba tutumuna sahip aileler, çocukları ile aralarına mesafe koyma eğilimindedirler ve onlara karşı ilgisiz davranırlar. Çocuklarının sadece yeme-içme gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamalarının yeterli olduğunu düşünürler. Çocukları ile duygusal bir bağ kurmaktan kaçınırlar (Yılmaz, 1999, s. 103). Çocuğuna ilgisiz ve sevgisiz davranan, onları ihmal eden ebeveynler çocuklarında tamiri zor yaralara sebep olmaktadır. Bu çocuklar kendilerini sevmeye layık olmayan, değersiz olarak algılamaktadırlar. Maccoby ve Martin (1983), erken yaşlarda başlayan ihmalkar ebeveyn tutumlarının çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerde geriliklere sebep olabileceğini belirtmektedirler (Maccoby & Martin, 1983, s. 97). Ayrıca 2 yaşından itibaren ilgisiz ve kayıtsız annelerle kalan çocukların bağlılık, zihinsel, bedensel ve sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir (Bornstein & Zlotnik, 2008, s. 499). Bu çocuklar genellikle kendilerini yalnız hissederler ve çevresine karşı isyankâr, kavgacı ve saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler (Uğurel, 1979, s. 89).

1.3. Ergenlik Dönemi

Ergenlik gelişim sürecinde çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemidir. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hazırlanmış psikiyatri sözlüğüne göre de ergenlik *“Duygusal ve fiziksel olarak, psikososyal ve cinsel olgunlaşma ile başlayan ve kişinin*

bağımsızlığını, sosyal açıdan üretkenliğini kazanma sürecidir. Kesin yaş aralığı kişiden kişiye değişen, ancak 10-19 yaşları arasında olduğu varsayılan fizyolojik, sosyal, bilişsel ve psikolojik alanlardaki çoklu değişim ve gelişim sürecidir” şeklinde ifade edilmektedir (“APA”, 2022). Araştırmacıların yaptığı son çalışmalar eskiden 10-19 yaşları arasında yaşanan ergenlik döneminin daha da uzayarak artık 10-24 yaşları arasında yaşandığını göstermektedir (BBC News, 2018).

1.3.1.Ergenlik Kuramları

Ergenlik dönemi birçok gelişim psikoloğu tarafından farklı bakış açılarından araştırılmaktadır. Bu araştırmaların bazılarının birbirini tamamlarken bazıları karşıt yönlerden açıklamalar yapmaktadır.

Stanley Hall G. (1904) bilimsel yöntemlerle ergenlik dönemi hakkında incelemeler yapan ilk psikologtur. Çocukluk dönemine vurgu yapan Freud’un aksine Hall, ergenlik döneminin kişilik gelişiminde daha önemli olduğunu savunmaktadır. Özü Yineleme Kuramında Hall, ergenliği yoğun hormonal ve fiziksel değişimlerin yaşandığı "fırtına ve stres" dönemi olarak betimlemektedir. Bu değişimlerin yaşandığı stresli ve yorucu süreç ergenin yeniden doğuşunu sağlamaktadır. Bu dönemde ergenler otoriteye başkaldırarak arkadaşlarına çok fazla değer vermektedirler. Hall (1916) ergenlerin duygusal yaşamını gözlemlemiş ve “enerji-letarji; depresif-mani; duyarlılık-acımasızlık” gibi iki uç noktada salınımlardan söz etmektedir (Hall, 2009).

Psikanalitik Kuramın kurucusu Sigmund Freud bireyin kişilik değişiminde en temel ve kritik zamanın çocukluk dönemi olduğunu savunmaktadır. Freudyen bakışa göre ergenlik dönemi erenlik değişimlerinin entegrasyon süreci olarak ele alınabilir ve çocukluk döneminin tekrarı olarak nitelendirilebilir. Yani çocukluk döneminde yaşanan Ödipal çatışma ergenlik döneminde yeniden ortaya çıkmaktadır (S. Freud, 2021, ss.111-112). Anna Freud’a (1936) göre ise ergenliğin temel sorunu ayrılık ve buna bağlı olarak yaşanan yas sorunudur. Çünkü ergenlik döneminde cinsel ve saldırgan dürtülerin hedefi yeniden belirlenmeli ve dürtü sistemi yeni nesne ilişkileri ile düzenlenmelidir. Ergenlerde bu değişimin yasını tutmaktadır (A. Freud, 2011, ss.102-103). Gürültülü ve içsel çatışmaların yaşandığı bu dönemde anne babanın yerini arkadaşlar, ergenlik aşkları ve idoller almaktadır. Bir kimlik gelişimi süreci olan bu dönemde ergen “Ben kimim?”

sorusu etrafında kendi düşüncelerini, zevklerini oluşturmakta, eş ve meslek seçimi gibi çok önemli kararların temelini atmaktadır (A. Freud, 2011, ss.117-118).

Psikodinamik Kuramcılardan Peter Blos (1962) ergenlik sürecini Ödipal çatışmaların gün yüzüne çıkıp yeniden çözümlendiği bir dönem olarak görmektedir ve ergenlikteki gelişimi, nesne ilişkileri kuramına dayalı psikanalitik bir temele dayandırmaktadır. Blos, ergenlik dönemini bireyin üstesinden gelmesi gereken 4 başlık altında inceler (Çelen, 2007, ss. 29-33):

- “İkincil Bireyselleşme”: Ergen bağımsız kişiliğine kavuşmak için ebeveynlerin içselleştirdiği özelliklerinden kurtulabilmelidir. Ergen bu dönemi, “ben ve diğerleri arasındaki dengeyi kurarak; Ödipal süperegonun katı gücünden kurtularak; benlik saygısı ve ruh durumu arasındaki devamlılığı sağlayarak” sağlıklı şekilde tamamlayabilmektedir.
- “Çocukluk Travmalarıyla Başa Çıkma”: Birey için ergenlik dönemi çocukluk çağı duygusal travmalarını yeniden çözümleyebileceği, dışsallaştırılmış travmatik anılarını benliğinde sağlıklı bir yere yerleştirerek kendine verdiği değerini yeniden yükseltebileceği fırsat dönemidir. Bu fırsat dönemini değerlendiremeyenlerde, fobiler ve takıntılı davranışlar gelişebilmektedir. Erken dönem travmalarının yeniden çözülmesi de oldukça zordur ve zaman isteyen bir süreçtir.
- “Egonun Sürekliliği”: Geçmişin negatif ve pozitif deneyimlerinin tümü egoda süreklilik sağlamaktadır. Birey kendi deneyimlerini, geçmişini reddettiğinde ego sürekliliği zedelenmektedir. Edinilen yeni özdeşimlerin geçmişten gelen içsel ebeveyn etkilerinin yerini almasıyla ergen ego olgunluğuna erişebilmektedir. Ego olgunluğu da bireyin bütünlüğe ve bireyselliğe ulaşmasını sağlamaktadır.
- “Cinsel Kimlik”: Ergenlik döneminde birey cinsel kimliğine yoğunlaşır. Ödipal çatışmanın yeniden çözülmesi ile cinsel kimliğini kazanır.

Erikson (1963) Psiko-sosyal Kuramında bireyin sosyal gelişimini önemseyerek gelişim sürecini sekiz evrede açıklamaktadır. Kurama göre birey her evrede krizler yaşamaktadır. Birey sağlıklı gelişim için her evredeki krizleri çözebilmelidir. Her evrede benliğin yeterliliğini belirleyen olumlu ve olumsuz iki uç nokta vardır. Bu

evreler sırasıyla “temel güvene karşı güvensizlik”, “özerkliğe karşı kuşku ve utanç”, “girişimciliğe karşı suçluluk”, “çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu”, “kimlik duygusuna karşı rol karşılığı”, “yakınlığa karşı yalıtılmışlık”, “üretkenliğe karşı durgunluk” ve son olarak da “ego bütünlüğüne karşı umutsuzluk”tur (Erikson, 2018a, s. 89).

Erikson (1968)’na göre birey ergenlik döneminde bilişsel, psikolojik ve bedensel değişimlerin yanında toplumun beklentileriyle de karşı karşıya kalmaktadır. Ergenler bir yandan çocukluktan getirdikleriyle bugün olmak istedikleri arasındaki dengeyi sağlayıp bir kimlik oluşturmaya çalışırken diğer taraftan toplumun beklentileri özümseyerek uygulamaya çalışırlar. Burada amaç, ergenin kendi kimliğini yeniden tanımlayarak toplum içinde yerini belirleyebilmektir. Bu çalkantılı durum ile mücadele eden ergende kimlik bunalımı ortaya çıkabilmektedir. Psiko-sosyal kurama göre, çözümlenemeyen çocukluk dönemi çatışmaları ergenlik dönemine aktarılır ve sağlıklı bir kimlik oluşumunu engeller (Erikson, 2018a, s. 113). Erikson bireyin ergenlik dönemi iç karmaşıklığını “Ben olmam gereken gibi değilim, olacağım gibi de değilim ama daha önce olduğum gibi de değilim.” sloganı ile özetlemiştir (Özbay, 2000, s. 26).

Mc. Candless (1970) de ergenlik dönemini Sosyal Öğrenme Kuramının ilkeleri çerçevesinde açıklamıştır. Candless, psikanalitik görüşle aynı doğrultuda ergenlik dönemindeki cinsel dürtünün önemini vurgulamıştır. Ergenlik döneminde kaygı, hayal kırıklığı, saldırganlık, endişe, bağımlılık, öfke, arzu gibi öğrenilmiş ve öğrenilmemiş dürtü ve duyguların bireyi harekete geçirdiğini belirtmektedir. Ergen deneme yanılma yoluyla kişiliğini şekillendirmektedir. Candless (1970)’a göre, çocuklukta temel bakım verenlerine belirli bir seviyede bağımlılık oluşturması istenen bireyin ergenlikte bağımsız ve özerk kalmasının beklenmesi ergende çelişki yaşatabilmektedir (McCandless, 1979).

Bandura (2001) ise modellemenin ergenlerin kişilik gelişimine etkisi üzerinde durmuştur. Buna göre kişilik gelişimi birey, çevre ve davranışın birbiriyle karşılıklı etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Bu yaklaşıma göre birey çevresindekilerin deneyimlerini gözlemleyerek model alarak da öğrenebilmektedir (Demirbaş & Yağbasan, 2005, s. 368). Bandura (1959) ayrıca ergenlik döneminin buhranlı bir süreç olduğuna karşı çıkmıştır ve ergenliği bunalım geçirenlerin yeterince toplumsallaşmamış bireyler olduğunu ve düzenli, ilgili, saygılı aileleri olan bireylerin ergenlik dönemini

sakin, uyumlu ve rahat geçirebilecekleri belirtmektedir (Bandura & Walters, 1959, s.396)

Ergenlik dönemini Alan Kuramı çerçevesinde açıklayan Lewin (1951) bireyin yaşam deneyimlerinin davranışlarında etkili olduğunu savunmaktadır. Bireyin davranışlarının oluşumunda cinsiyet, zeka, yaş, özel yetenekler gibi kişisel faktörler ile aile, arkadaşlar, sosyal ve kültürel çevre gibi çevresel faktörler etkili olmaktadır. Bireyin davranışını etkileyen kişisel ve çevresel faktörler yaşam alanı denilen kavramı oluşturmaktadır. Lewin, bireyin fiziksel çevresinin yanında bir de dışsal dünyayı algıladığı ve davranışlarına etki eden psikolojik çevresinin varlığından söz etmektedir (Lewin, 1939). Bireyin yaşam alanındaki kişisel ve çevresel faktörlerin hızlı değişim göstermesi bireyde yoğun strese sebep olmaktadır. Ergenlik döneminde de birey fiziksel değişim yaşarken bir yandan da gelecekle ilgili yeni hedefler, beklentiler ve isteklerle karşılaşır. Bu hızlı değişim dönemi de ergende yoğun strese sebep olmaktadır.

Kişilerarası Kuramın öncüsü Sullivan (1953) da insan ilişkilerinde yakınlık, güven, sevgi, eşit ilişki gibi ihtiyaç örüntülerini tanımlayarak bu gereksinimlerin doyurulmasının gerekliliği üstünde durmaktadır. Bununla beraber insanların en çok ihtiyaç duyduğu ve aradığı şeyin “kaygıdan kurtulma gereksinimi” olarak tanımladığı güven olduğunu ifade etmektedir (Sullivan, 1953, s. 160). Sullivan (1953)’a göre sosyal yapının ergenleri yoğun yaşadığı cinsel isteğini karşı cinse aktarması için ergenleri yeterince hazırlayamaması hatta engellemesi nedeniyle ergenlik dönemini “cehennem” olarak ifade etmiştir (Sullivan, 1953, s. 260). Sullivan ergenlik dönemini 3 dönemde incelemektedir:

- **Ön Ergenlik:** Bireyin sorunlarını paylaşacağı, destek alabileceği kendi cinsinden yakın bir dost, arkadaşına gereksinim duyulduğu bir dönemdir. Yakın arkadaşlık, ergene kendisini karşı tarafın gözünden görmeyi öğreneceği ayna görevi görmektedir. Bu dönemde edinebileceği sosyal becerileri kazanamazsa derin bir yalnızlık içine düşmektedir. Bu nedenle kısa ama etkili bir dönemdir (Sullivan, 1953, s. 245).
- **Erken Ergenlik:** Bu dönem gerçek cinsel ilginin ortaya çıkışı ile başlayıp, cinsel davranışın gerçek şeklini almasına kadar sürmektedir. Bu dönemde ergen toplumun cinselliğe bakış açısından dolayı hissettikleri ile ne yapacağını

bilemez. Bu süreçte birey yakınlık ve güvenlik gereksinimi ile bağdaşmayan anlamsız ilişkileri reddedebilmeyi ve arzu duyacağı nesnelerle, ihtiyacı olan ilişkileri ayırabilmeyi öğrenemezse cinsel sapmalar olabilmektedir (Sullivan, 1953, s. 263).

- Geç Ergenlik: Bireyin cinsel davranışının şekillendiği, görev ve sorumluluklarını üstlendiği ve bunu yaşamına yerleştireceğini fark ettiği dönemdir. Bu dönemde genç yaşama dair meseleleri ve diğer insanların değerlendirmelerini inceleme ve çeşitli eğitimler alma imkanı bulmaktadır. Ergen bu dönemde sınırlı deneyimleri ile ortak değerler sistemini bütünleştirip toplumda yerini almaktadır (Sullivan, 1953, s. 297).

Spranger (1928) geliştirdiği Bireysel Farklılıklar Kuramında bireyin biricikliği kavramını ergenlik dönemini açıklarken de vurgulamaktadır. Ergenlik döneminin nasıl geçeceğini ergenin kişilik yapısına bağlıdır. Bu çerçevede ergenlik dönemindeki bireyleri üç ayrı grupta incelemektedir. Birinci gruptakilerin çocukluktan erişkinliğe geçişleri stresli ve fırtınalıdır. İkinci gruptakiler de ergenliği psikolojik olarak rahat, olabildiğince dingin, zararsız, uysal geçiren ergenlerdir. Kendi gelişimlerine doğrudan müdahil olan üçüncü gruptakiler ise depresif ruh durumları yaşayabilirler ancak bu buhranlı stresli durumdan kurtulmak için mücadele ederler (Spranger, 1949).

Bilişsel Kuramın öncüsü J. Piaget (1920) de çocuk ve ergenlerde bilişsel gelişimi 4 evrede incelemektedir. Bunlar “Duyu-Motor (Sensori-Motor Stage)”, “İşlem Öncesi (Pre-Operational Stage)”, “Somut İşlemler (Concrete Operational Thinking)” ve “Soyut İşlemler (Formal Operational Thinking)” şeklinde isimlendirmektedir. Ergenler Piaget’in kuramına göre bireyin pasif alıcı olmadığı mantık yürütme becerilerinin geliştiği son gelişim evresi olan soyut işlemler döneminde dirler. Bu evrede düşünce esnektir. Ergenler seçenekleri düşünme ve değerlendirme becerilerini geliştirerek olayları farklı yönleriyle düşünebilmektedirler. Bu dönemde ergen sevgi, kin, inanç, saygı, güç, irade, zaman, aşk ve atomla ilgili sohbetlerinde bu soyut kavramları etkili olarak kullanıp, tümdengelim ve tümevarım yöntemleri ile sistematik olarak çözümlemeler ve muhakeme yapabilmektedir (Piaget, 1985, s.99).

1.3.2.Ergenlik Döneminde Aile İlişkileri

Ergenlik dönemi birey için büyük değişimlerin olduğu zor bir süreç olduğu gibi aile için de dengelerin bozulduğu aile ortamının bozulduğu stresli bir dönemdir (Steinberg vd., 2006, s. 318). Bu dönemde ergen ve ebeveynler arasında yaşananların beraberinde oluşan mesafe ve soğuma, dönemi daha da zorlaştırmaktadır.

Büyümekte olan birey sosyalleşmeyi yaşayarak, gözlemleyerek, ailedeki bireyleri modelleyerek öğrendiğinden dolayı ergenlik döneminde kişilik gelişiminin sağlıklı şekilde tamamlanabilmesi için aile hayatı çok önemlidir. Bu dönemde ergen anlaşılacak ve kabul edilmek istemektedir. Aile içinde ergenin anlaşılması, kendini ispat etme çabalarının desteklenmesi onun kişilik gelişiminde önemli geri dönütlerdir. Bu nedenle aile, sadece davranışlara odaklanmadan samimiyet, sadakat, sevgi, saygı, güven, doğruluk erdemleri çerçevesinde ergen bireye rehberlik ederek kişilik gelişimlerine yardımcı olmalıdırlar (Şener, 2013, s. 200).

1.4. Din ve Dini Yönelim

1.4.1.Din ve Dindarlığın Tanımı

Türk Dil Kurumu'na göre Arapça kökenli olan din kelimesi “Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum” olarak tanımlanır (“Türk Dil Kurumu”, 2022). Din, Batı dillerinde “religio” ve “religare” köklerinden gelen “religion” olarak kullanılan bir terimdir. “Religio” kökü “itaat etmek, boyun eğmek” anlamlarına gelirken, “religare” kökü “bağlanma” anlamına gelmektedir. “Güçsüzlük” anlamı içeren iki kelime kökü baz alındığında din, bireyin ilahi güce olan duygusunu, inancını, davranışını ve tüm bunlarla oluşan yapı olarak tanımlanmaktadır (Özbek, 2010, s. 4).

Kayıklık (2006)'ya göre din, hayatı düzene koyan bir sistemdir ve bu sisteme en dikkatli düzenli şekilde katılan bireyler ise dindar kişilerdir. Hökelekli (2010) ise dindarlığı “belli bir dinin inanç ve öğretilerinin belli bir zaman ve şartlarda belli bir kişi, grup ya da toplum tarafından yaşanması” olarak açıklamaktadır. Himmelfarb, “bireyin içinde bulunduğu dine ait inançlar, ilgiler veya faaliyetlerle meşgul olma düzeyi” olarak dindarlığı tanımlarken; Bellah, “İnsanla ve onun varlığının nihai durumları ile ilgili eylemlerin ve sembolik biçimlerin bir bütünü” olarak; James de, “İnsanın ilahi olan hakkında düşünebildiği her şeyi kendi başına yönetmeyi öğrendiği gibi aynı zamanda

insanın bireysel duyguları, davranışları ve tecrübeleri de öğrenmesidir” şeklinde açıklamıştır (Zinnbauer & Pargament, 2005, s. 24).

Din ve dindarlık üzerine birçok araştırmacı kendi ilgi ve çalışma alanlarına göre tanımlamalar yapmışlardır. Bu tanımların her biri din ve dindarlık olgularının anlaşılmasına kendi pencerelerinden ışık tutak katkı sağlamışlardır. İnsanı tanıyıp anlamak için yapılan çalışmalar hem bireyin hem de toplumların sosyo-kültürel ortamlarda ortaya çıkan dindarlık şekillerinin anlaşılmasını sağlamaktadır (Yapıcı, 2002, s. 81).

1.4.2.Dindarlığın Boyutları

İnsanlar dini inanç, tutum, duygu, düşünce, yaklaşım ve dinin gereklerini değerlendirmede ve onları yaşamlarında davranış olarak sergilemede farklılıklar göstermektedir. Bunu fark eden araştırmacılar çalışmalarında kişinin dini hayatını farklı ve çeşitli boyutlar içerisinde ele almışlardır.

William James ile başlayan dindarlığın boyutlarını belirleme çalışmaları üç farklı yaklaşımın ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Bu yaklaşımlar (Ulu, 2013, s. 30):

1. Tek Boyutlu Dindarlık: Dine, insanın tek ve farklı alanı olarak bakan çalışmalar.
2. İki Kutuplu Dindarlık: Dindarlığı zıt yönleri ile ölçmeyi amaçlayan çalışmalar (içgüdümlü-dışgüdümlü gibi).
3. Çok Boyutlu Dindarlık: Dindarlığın bütün boyutlarını tanımlamayı amaçlayan çalışmalar.

1.4.3.Tek Boyutlu Dindarlık

Dindarlığı ölçme çalışmalarında 1950'lere kadar dindarlığı sınırlı alanlara hapsederek tek boyutlu incelemeler yapılmıştır. Bu dönemde oluşturulan ölçeklerde kişinin genel anlamda dindarlık algısını ölçmek amaçlanmış ancak sadece dini inanç ve kiliseye karşı tutumları ölçebilecek ifadeler yer verilmiştir (Yıldız, 1998, s. 6). Örneğin din konusuna tek boyutlu yaklaşan William James dine duygu boyutuna yoğunlaşarak; dini sadece zihinsel olaylara indirgeyen zihinselcilik (intellectualism) yorumlarına karşı çıkmıştır. Dini, bireysel tecrübeler üzerinden değerlendiren James, “*bireyin kutsala ilişkin duyguları, eylemleri ve tecrübeleri*” olarak tanımlamıştır (James, 2017, s. 41).

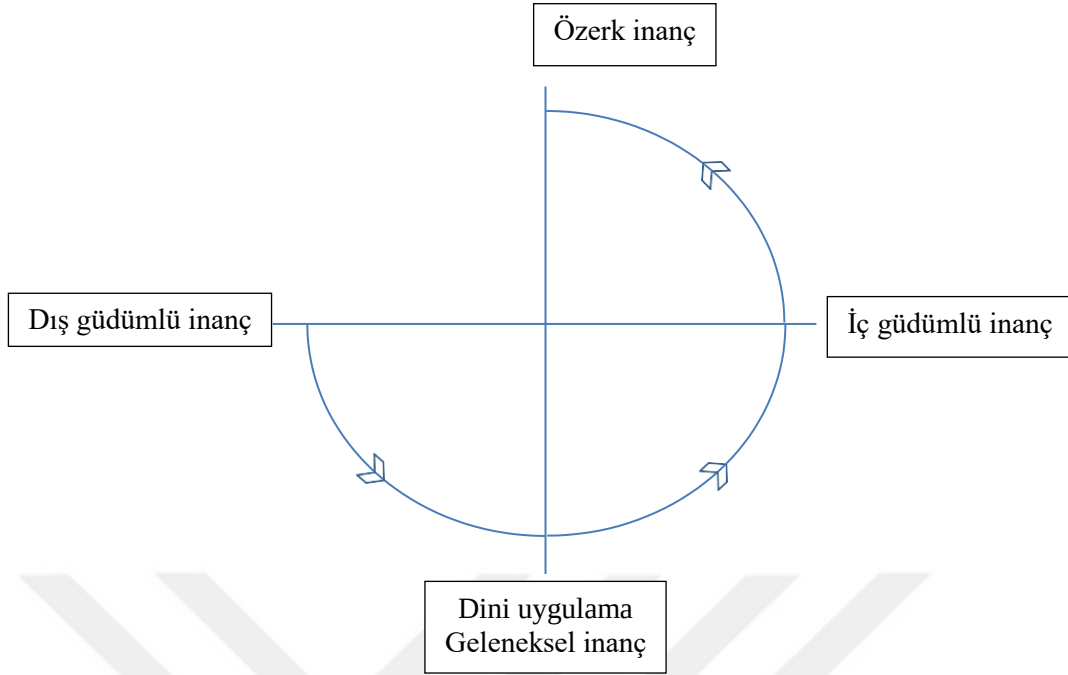
1.4.4.İki Kutuplu Dindarlık

Tek boyutlu tanımlama ve araştırmaların eksikliğinin görülmesiyle farklı dindarlık boyutlarını incelemeye yönelik araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Dindarlığın farklı boyutlarını araştıran Allport, içgüdümlü (amaç olarak din) ve dışg d ml  (araç olarak din) dindarlık kavramlarını geliştirmiştir (Allport & Ross, 1967, s. 438). İ g d ml  dindarlar içten gelen bir güdülenmeyle samimi ve dürüst bir şekilde dini yaşarlar. Kendilerini gerçekleştirmek için zemin olan din onların hayatını şekillendirir. Bu insanlar diğer insanlara daha iyi niyetli ve hoşg r l d rl r. Dışg d ml  dindarlıkta din kişinin amaçlarına ulaşması için bir araçtır. Bu kişilerin sosyalleşme, statü kazanma gibi amaçlar için önemlidir din onların birincil ihtiyaçlarına göre şekil alır (Allport & Ross, 1967, s. 438).

1.4.5.Çok Boyutlu Dindarlık

Batson ve Ventis (1982), dindarlığın farklı boyutları üzerine yaptıkları çalışmalar sonucunda; içgüdümlü ve dışg d ml  dindarlık ekolüne ‘arayış’ boyutunu da ekleyerek üç boyutlu dindarlık tipolojisini oluşturmuşlardır. Hayatın amacını ve anlamını sorgulayan varoluşsal sorular üzerine odaklanan araştırmacılar bireyin hayatında bu soruların cevaplarını aradıkları aşkın bir dini boyutun olduğunu öne sürmüşlerdir (Batson vd., 2017, s. 199)

Dini bilincin dini inancın gelişim döneminde geçirdiği nitelik değişimini içgüdümlü-dışg d ml  dindarlık tipolojisi çerçevesinde inceleyen Meadow ve Kahoe(1984) dini gelişim modelini geliştirmişlerdir (bkz. şekil- 1.2) (Meadow & Kahoe, 1984, s. 304).

Şekil 1.2. Meadow – Kahoe dini gelişim modeli

Bu modele göre dini davranışlar çocukluk döneminde taktik ile başlayıp yaptıklarından dolayı ödüllendirilmeleri ile pekişmektedir. Dışgüdümlü olarak başlayan gelişim dinin karşılıksız yaşanmasının öğrenilmesi ve içselleştirilmesi ile içgüdümlü bir şekle bürünmeye başlamaktadır. İçgüdümlü dini yönelime geçerek inançlarını içselleştiren birey, gerçek dini özerklik aşaması için hazır hale gelmektedir (Meadow & Kahoe, 1984, s. 320).

Yapılan çalışmaları yetersiz gören Glock ve Stark, dinin daha kapsamlı yönleriyle tanımlanmasını savunarak dindarlığı 5 boyut içerisinde değerlendirmektedir. Bunlar, *tecürübe (duygu) boyutu*, *bilgi boyutu*, *inanç (ideoloji) boyutu*, *etki boyutu*, *ibadet boyutu*'dur (Glock & Stark, 1965, ss. 256-257).

Fetzer Enstitüsü de 1999 yılında dindarlığın farklı yönlerini araştırmak için kurduğu ekip dindarlık kavramını on iki bileşenli bir yapı olarak incelemiştir. İnceledikleri bu bileşenler, “günlük manevi tecrübeler”, “anlam”, “değerler”, “inançlar”, “bağışlayıcılık”, “özel dini uygulamalar”, “dini/manevi başa çıkma”, “dini destek”, “dini/manevi geçmiş”, “bağlılık”, “organizasyonel dindarlık” ve “dini tercih”ten oluşmaktadır (Ellison, 1999, ss. 90-91).

1.4.6.Ergenlikte Dini Gelişim

Ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik, psiko-sosyal değişimlerin yaşandığı bireyin hayatının kritik dönemidir. Bu dönemde birey kimlik gelişimi için kendisi sosyal gruplara dahil olmak ister ki bu konuda en önemli kavramlardan birisi din kavramıdır.

Psikolog ve din psikologlarının ergenlerin dini gelişimi konusundaki çalışmaları sonucunda, yaş kategorilerine göre, ergenlerin dini özellikleri dört başlık altında incelenmiştir (Hökelekli, 2005):

- Dini Şuur ve Soyut Bir Allah Düşüncesi
- Dini Şüpheler ve Arayış Dönemi
- Günahkârlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları
- Tövbe ve Dini Konularda Durulma

1.4.6.1.Dini Şuur ve Soyut Bir Allah Düşüncesi (12-13 Yaş)

Bilişsel gelişiminin artması, soyut düşünce kapasitesinin gelişmesi ile birey artık otoritelerin öğretilerini sorgulayarak kendisi dini okumaya ve anlamaya başlamaktadır. Çocukluk döneminde bir şekle veya biçime sokulmaya çalışılan yaratıcı artık şekilsiz hiçbir şeye benzemeyen, soyut ve ruhani bir boyut kazanmıştır. Bu durum bazı ergenlerde tam olarak oluşmayabilmektedir. Ergenliğin yoğun stresli, çatışmalı dönemi başlamadan önceki bir-iki yıl dini ilgi ve hassasiyet üst seviyelere çıkmaktadır. Dini ritüellere dikkat edip kurallara hassas yaklaşan ergenin yaşadığı bu saadet dönemi ergenlik bunalımlarının artması ile değişmeye başlamaktadır (Hökelekli, 2005, ss. 267-268).

1.4.6.2.Dini Şüpheler ve Bunalım Dönemi (14-18 Yaş)

Çocukluk dönemindeki pasif halinden sıyrılan ergen kendisini ilgilendirdiği için dini konuları düşünüp sorgulayarak, inançlarını gözden geçirmektedir. Ailesinden ve çevresinden gözlemlediği ve öğrendiği telkinlerin bir kısmına sıkı sıkıya sarılırken bazılarını ergenliğin doğası gereği sorgulamaya başlamaktadır (Peker, 2011, s. 107). Yapılan araştırmada demokratik ortamda yetişen ve doğru bilgilenen ve kaliteli eğitim alan ergenlerde dini şüphe oranı, diğer ergenlere oranla çok daha düşük bulunmuştur

(Bahadır, 2010, s. 15). Ergenlerde dini şüphe ve çatışmaların doğmasında etkili olan faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Karaköse, 2008, s. 23):

1. “Bağımsızlık duygusunun uyanmasıyla, her türlü otoriteyi reddeden isyankâr eğilimin gelişmesi; yetişkinlere olan güvenin sarsılması.”
2. “Cinsi güdülerin doğuşu ve suçluluk duygusunun belirmesi; nefsanî arzuların dini ahlak kurallarına karşı ayaklanması.”
3. “Hayatın anlamsızlığı, mantıksızlığı duygusunun güçlü etkisi.”
4. “Din eğitimi yetersizliği sebebiyle, uygunsuz ve başarısız bir dini sosyalleşme ortaya çıkması.”
5. “Günlük hayat olayları ve bazı bilimsel teorilerle dini inanç ve öğretiler arasında bir uzlaşmazlık ve çelişki görülmesi.”
6. “Dindarların ve din görevlilerinin bazı tutum ve davranışları.”
7. “Dini konularda bilgi eksikliği ve rehbersizlik.”

1.4.6.3.Günahkarlık, Pişmanlık, Adalet Duyguları (18-21)

Her ne kadar dine şüphe ile yaklaşırsalar hatta bazen toptan reddetseler de ergenler, dini suçluluk, günahkar hissiyatından tamamen kurtulamazlar (Bahadır, 2010, s.16). Ergenlik döneminin doğal getirisi olan cinsellik arzuları ergende suçluluk duygusuna ve içsel çatışmalara yol açabilmektedir. Çatışmanın çok artması ergenin otorite ve dini değerlere karşı koymasına sebep olabilmektedir. Bu durum ergeni yalnızlığa sürükleyerek içine kapanmasına, sıkıntılı bir hale bürünmesine sebep olmaktadır. Lise ve dengi okullarda yapılan araştırmaya göre ülkemizde gençlerin %81’i kendilerini dini görevlerini yerine getiremedikleri için suçlu hissetmektedirler (Hökelekli, 2005, ss. 275-276).

1.4.6.4.Tövbe ve Dini Konularda Durulma (18-21)

Ruhsal süreçteki durulma ile beraber dini tutum ve davranışlarda da belirgin bir yapılanma oluşmaktadır. Ergen, dini gelişim açısından başlıca üç farklı tercih ile başa kalmaktadır. Bu süreçte ergen ya çocukluk döneminin öğretilerini barındıran geleneksel dini inançlarına döner ya geleneksel inançları sorgulayıp düzenleyerek şuurlu yeni bir dini yaşayışa bürünür ya da din ile bağını kopararak ateist veya agnostik

bir kişilik geliştirir (Hökelekli, 2005, ss. 280-281). Ancak ergende inanma ihtiyacının eksikliği ve doldurulamaması kendisini daha çok sıkıntıya ve bunalıma sürüklediği için son seçenek çok fazla tercih edilmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın konusu, önemi, modeli, evreni, örnekleme, araştırmaya katılanların özellikleri, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve toplanan verilen çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmektedir.

2.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, lisede öğrenim gören kızların karşı cins ile romantik ilişkilerinin aileleri ile bağlanma stilleri, algıladıkları aile tutumları ve dindarlık düzeyleri ile olan ilişkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede “Ergen kızların yaşadıkları romantik ilişkilerde erkek arkadaşları ile yakınlık düzeyleri nedir?”, “Dini yönelim biçimleri nasıldır?”, “Erkek arkadaş edinme oranları nedir?”, “Yetiştikleri ailelerin tutumları nasıldır?” ve “Bağlanma stilleri nedir?” sorularına cevaplar aranarak bunların birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiştir.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde ergenlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler konusunda az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu az sayıdaki çalışmada genel olarak üniversitede öğrenim gören bireyler ile romantik ilişkilerinin farklı faktörlerle ilişkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Sadece Balta(2021) ve Gülden(2011) lise düzeyindeki ergen bireyler ile çalışmıştır. Ancak romantik ilişkileri kız öğrenciler özelinde inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ruhsal gelişim ve değişimlerde cinsiyetin farklılık oluşturduğu düşünüldüğünde böyle bir çalışmanın yapılmasının literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ergenlerin romantik ilişkilerindeki yakınlık düzeyinin ailelerinin tutumları, anne-babalarına bağlanma stilleri ve özellikle dini yönelimleri açılarından inceleyen bir çalışma da tespit

edilememiştir. Bu açıdan çalışmanın din psikolojisi çalışmalarına katkı sağlayabileceği ve daha sonraki çalışmalar için farklı bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir.

Bu çalışma Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın düzenli olarak yaptığı Türkiye Ergen Profili Araştırmasına ve Türkiye Aile Yapısı araştırmalarına destek sağlayacağı düşünülmektedir.

Alt Problemler

1. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stillerinin düzeyleri erkek arkadaş edinme oranlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri erkek arkadaş edinme oranlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri erkek arkadaş edinme oranlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stillerinin düzeyleri akademik başarı durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri akademik başarı durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri akademik başarı durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri akademik başarı durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile anne baba tutum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
10. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
11. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
12. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

13. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.3.Araştırmanın Sayıtları

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına objektif, samimi ve doğru cevaplar verdiği,
2. Araştırmaya katılanların akademik başarı düzeyleri ve yaşadıkları romantik ilişki sayısı bilgilerini doğru şekilde yanıtladıkları,
3. Çalışmada kullanılan ölçeklerin doğru ölçtüğü,
4. Seçilen örneklem grubunun evreni temsil edecek nitelik ve nicelikte olduğu varsayılmıştır.

2.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2022 yılında Kayseri ilinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören kız öğrencilerden tesadüfi yöntem ile seçilmiş örneklem grubu ile sınırlıdır.

Araştırmada, dindarlık ile alakalı konular sadece İslam dini açısından ele alınacak başka dinlere ait dindarlık bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmanın değişkeni olan bağlanma, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği'nin ölçtüğü alt boyutlarla sınırlıdır.

Araştırmanın değişkeni olan ergenlerin romantik ilişkilerindeki yakınlık boyutları Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeği(Ergen Formu) 'nin ölçtüğü ile sınırlıdır.

Araştırmanın değişkeni olan dini yönelim ve dindarlık düzeyi Yeniden Yapılandırılmış Dini Yönelim Ölçeği'nin ölçtüğü boyutlarla sınırlıdır.

Araştırmanın değişkeni olan aile tutumları değişkeni çalışmada kullanılan Anne-Baba Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü boyutlarla sınırlıdır.

2.5. İlgili Literatür

Bu bölümde literatürdeki ergenlik dönemi bağlanma stilleri, aile tutumları, romantik ilişkiler ve dini yönelimleri çeşitli yönlerden inceleyen çalışmalara yer verilmektedir.

Gürsu (2015), yaptığı çalışmasında ergenlik çağında ortaya çıkan psikolojik problemlerin ergen gençlerin dindarlığı ile olan ilişkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin dindarlık düzeylerinin artması, psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir.

Şahin (2008), ergenlerde dindarlık ve empati arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada elde ettiği bulgulara göre, ergenlerde dindarlık düzeyi arttıkça empati eğilimi de artmaktadır.

Dinç (2007), çalışmasında ergenlerin dini yönelimlerinin aile tutumları ile ilişkisini araştırmıştır. İstanbul'da 157 ergen ile çalıştığı araştırma neticesinde; koruyucu ebeveyn tutumu ve kuralların belli olduğu tutarlı disiplin uygulanan ebeveyn tutumları ergenlerin dini yönelimlerini pozitif yönde etkilerken, duygusal cezalandırmanın etkin olduğu ebeveyn tutumunun negatif etki ettiği sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Şahin (2007), çalışmasında ergenlerin dindarlık düzeyleri ile ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları ve ailelerinin dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki düzeyini araştırmayı hedeflemiştir. Araştırmaya göre, ergenlerin dindarlık düzeyi ile ebeveynlerin dindarlığı ve çocuk yetiştirme davranışları arasında anlamlı ilişki olduğu; ailenin çocuk yetiştirme tutumlarının, ergen dindarlığı ve algılanan anne-baba dindarlığı arasındaki ilişkiyi de etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Uysal (2016)' ın araştırmasının ana konusu gençlerde dindarlık, empati eğilimi ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerdir. Araştırma sonucunda empati eğilimi ile dindarlık ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı bağlantılara rastlanmıştır.

Trak (2016), çalışmasında hatırlanan ebeveyn ilgisi, yetişkin bağlanma biçimleri ve partnere bağlı benlik değerinin romantik ilişki ve partner temalı obsesif kompulsif bozukluk semptomları ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırması sonucunda çocuğun yetiştirilmesinde ortaya çıkan yetersiz aile ilgisinin sebep olduğu kaygılı bağlanmanın, yetişkinlerin karşı cins ile yaşadığı romantik ilişkilerine ve partner temalı obsesif-kompulsif rahatsızlığın belirtilerine etkisi olduğunu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar çocuklukta yaşanan kişilerarası sorunlu etkileşimlerin yetişkinlikte de bireyin ilişkilerini yönlendirdiğine işaret etmekte ve bireyin kendisi için oluşturduğu benlik değerinin farklı obsesif belirtilerle ilişkili olduğunu belirten savları da desteklemedir.

Kumcağız, Orak ve Şahin (2018), araştırmalarında, üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismarı yordamada algılanan anne baba tutumları ve boyun eğici davranışların etkisini incelenmektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile tutumları ile yaşadıkları romantik ilişkilerindeki davranışları ve ilişkilerindeki boyun eğici davranışları arasında anlamlı ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Bülbül (2014) çalışması “Ergenlerin algılanan anne baba tutumları ile yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”dir. Araştırma sonucu ergenlerin anne-baba tutumlarının yakın ilişkilerindeki eğilimlerini etkilediği görülmüştür. Ayrıca ergenlerin ailevi özellikleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları ve yakın ilişkilerindeki psikolojik eğilimleri arasında da anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

Dündar (2019), ergenlik dönemindeki bireylerin, aile içerisinde karşılaştıkları tutum, davranış ve problemler belirlenerek karşı cinse yönelimleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre aile içi sorunlar yaşayan ergenlerin karşı cinse daha fazla yönelme davranışı sergiledikleri görülmektedir.

Arcan (2006), çalışmasında liselerde öğrenim gören gençlerin akademik başarılarına etki eden ailesel faktörleri araştırmaktadır. Çalışma sonucunda ailesel faktörlerin ergenlerin akademik başarılarını anlamlı derecede etkilediği tespit edilmektedir.

Yılmaz (2001) çalışmasında liseli öğrencilerin ailelerinin çocuklarına tanıdıkları psikolojik özerklik arttıkça akademik yeterliliklerinin, başarılarının ve öz değerlerinin yükseldiğini tespit etmiştir.

Öztürk (1990), araştırmasında ana baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonunda demokratik aile tutumu ile yetişen gençlerin otoriter aile tutumu ile yetişen gençlerden daha sağlıklı yakın ilişkiler kurabildiklerini görmüştür.

Nemlioğlu (2011) ise doktora çalışmasında romantik ilişkileri derinlemesine incelemiştir. Araştırma katılımcılarının arkadaş ve aile ilişkilerindeki sağlıklı oluşumun romantik ilişkilerini de olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmaktadır. Ayrıca katılımcılar romantik ilişkilerini en yakın ilişki biçimleri olduğunu belirtmişlerdir.

Yeltekin (2019), araştırmasında “Çocuk yetiştirme tarzının bağlanma stillerine etkileri ve bunun kişilerin romantik ilişkilerinde yaşadıkları kaygı ve yaşam doyumlarıyla ilişkisi” ni incelemektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda anne-baba tutumları ile romantik ilişkide yaşanan kaygı arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır ancak yaşam doyumu ile arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

Yersel (2019), çalışmasında “10 ile 17 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerin anne-baba tutumu ve anne-babaya bağlanma durumlarının, algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile olan ilişkisini” araştırılmıştır. Yapılan analizler anne baba ile oluşturulan bağlanma stillerinin çocuk ve ergenlerin benlik saygılarını etkilediğini göstermiştir. Bir başka deyişle ebeveynlerle kurulan güvenli bağlanma çocuk ve ergenlerin benlik saygısını artırırken, ebeveynlerle kurulan korkulu ve saplantılı bağlanma stiline benlik saygısını azalttığı saptanmıştır. Aile tutumunun çocuk ve ergenlerle kurulan bağlanma stilleri ile ilişkisi analiz edildiğinde anne tutumu ile bağlanma biçimi arasında anlamlı ilişki bulunurken, baba tutumu ile bağlanma biçimi arasında anlamlı ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Akdağ (2011) araştırmasında, ergenlerin bağlanma stili ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi merkeze alarak ergenlerin hayatında anne babanın yeri ve etkilerini incelemeyi hedeflemiştir. Elde edilen bulgular ergenlerin bağlanma stilleri ile annelerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanırken, babaların bağlanma stilleri ile anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ergenlerin geliştirdikleri bağlanma stilleri hayatlarındaki arkadaşlık ve romantik ilişkilerinin kalitesini ve maruz kalabilecekleri tehlikelere karşı tavırlarını etkilemektedir. Bu çalışma, çocuklukta geliştirdikleri bağlanma stillerinin bireyin hayatının en önemli dönemlerinden olan ergenlik döneminde de yaşam kalitesini ve iyilik halini etkileyen çok önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Soğancı (2017), bağlanma stillerinin romantik ilişkilerdeki doyuma olan etkisini araştırmıştır. Çalışma sonucunda bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerde yaşanan doyum arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

Göktepe (2015), lisede öğrenim gören öğrencilerin aileleri ile geliştirdikleri bağlanma stillerinin, kişilerarası ilişkileri ve kendilik algısı arasındaki ilişkiyi araştırmayı hedeflemiştir. Araştırma bulguları ergenlerin bağlanma stillerinin çevresi ile

olan ilişki tarzlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Ayrıca ergenlerin benlik algılarını geliştirdiklerinde de etkili olduğu görülmüştür.

Haliloğlu (2008), ortaöğretim 9. Sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumlarla ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılan çalışmada 9. Sınıfta öğrenim gören ergen gençlerin yalnızlık düzeyleri, bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumları sergileme sıklıkları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir.

Körük (2016) araştırmasında, ergenlerin sergiledikleri riskli davranışların oluşmasında güvensiz bağlanma tarzlarının, algılanan sosyal desteğin ve psikolojik belirtilerin önemli rol oynadığını göstermektedir.

Damarlı (2006), ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında katılımcılardan güvenli bağlanma yaşayanların kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma yaşayanlardan daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca kayıtsız bağlanma yaşayan bireylerin, saplantılı bağlanma yaşayanlara göre daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları da bu çalışmada görülmektedir.

Keskin(2007), ergenlerin ruhsal durumları ve bağlanma stilleri ile anne baba tutumları arasındaki bağlantıyı incelenmek için bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin ailelerinde algıladıkları ebeveyn tutumlarının baskı ve disiplin boyutları ile geliştirdikleri korkulu bağlanma stili arasında pozitif yönde ilişki tespit edilirken; geliştirdikleri saplantılı bağlanma stili ile algıladıkları aşırı annelik ve demokratik tutum arasında ise olumsuz yönde ilişki tespit edilmiştir.

Yıldız (2008), ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri ve çocukluk döneminde yaşanan duygusal veya fiziksel travmayı incelemek amacıyla üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda bireylerin travma yaşantıları ile korkulu veya saplantılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada algılanan aile tutumu ile bağlanma stilleri incelendiğinde; aile ile geliştirilen korkulu bağlanma stili ile algılanan otoriter tutum, kayıtsız bağlanma stili ile algılanan tutarsız tutum, güvenli bağlanma stili ile algılanan demokratik tutum, aile ile geliştirilen saplantılı bağlanma

stili ile algılanan suçlayıcı ve otoriter aile tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yapılan çalışmalarda ailelerle kurulan bağlanma stillerinin ve algıladıkları aile tutumlarının bireylerin akademik başarıları, insanlarla kurdukları ilişkiler, romantik ilişkilerindeki yakınlık düzeyleri üzerinde dikkate değer etkileri olduğu görülmüştür. Yapılan bu çalışma da ergenlerin dini yönelimlerinin bağlanma stilleri, romantik ilişkilerdeki yakınlık düzeyleri ve aile tutumları ile olan ilişkilerini inceleyerek araştırmalara farklı bir boyut katmayı amaçlamaktadır.

2.6. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel (korelasyon) tarama modeli kullanılmaktadır. İlişkisel (korelasyon) tarama, iki veya daha çok değişken arasındaki değişimin varlığını ve derecesini araştırmak için kullanılan bir araştırma modelidir.

Bu araştırma kapsamında, lisede öğrenim gören kız öğrencilerin romantik erkek arkadaşlık ilişkilerindeki yakınlık düzeyleri, ailelerine bağlanma stilleri, algıladıkları aile tutumları ve dini yönelimlerinin birbiriyle ve akademik başarıları, erkek arkadaş edinme oranları ile ilişkisi incelenmektedir. Bu çerçevede hazırlanan 13 alt araştırma sorusu verilerin analiz sonuçları ve literatür ışığında tartışılmaktadır.

2.7. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada evren olarak Kayseri ilinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören kız öğrenciler belirlenmiştir. Örneklem grubunu basit tesadüfi örnekleme yöntem kullanılarak 502 kız öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilere ölçekler uygulanabilmesi için önce Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan daha sonra Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Alınan izinlerle okul idareleri ile görüşüp öğretmenlerin whatsapp sınıf gruplarından öğrencilere ulaşarak Google Form üzerinden envanterler uygulanmıştır.

2.8. Hipotezler

H1. Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerindeki yakınlık dereceleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

- H2. Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- H3. Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri romantik ilişki sayısını etkilemektedir.
- H4. Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri dini yönelimlerine etki etmektedir.
- H5. Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile aile tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- H6. Kızların algıladıkları aile tutumları ile romantik ilişkilerindeki yakınlık dereceleri arasında anlamlı ilişki beklenmektedir.
- H7. Kızların algıladıkları aile tutumları ile dini yönelimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H8. Kızların algıladıkları aile tutumları romantik arkadaş sayısını etkilemektedir.
- H9. Kızların algıladıkları aile tutumları akademik başarılarını etkilemektedir.
- H10. Kızların romantik ilişkilerindeki yakınlık şekilleri dini yönelimleri ile ilişkilidir.
- H11. Kızların romantik ilişkilerindeki yakınlık şekilleri akademik başarılarını etkilemektedir.
- H12. Kızların dini yönelimleri ile romantik ilişki sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.
- H13. Kızların dini yönelimleri ile akademik başarıları arasında bir ilişki bulunmaktadır.

2.9. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne-Baba Tutum Ölçeği (A. Yılmaz, 2000)”, “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (Erzen, 2016)”, “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği (Ercan, 2009)”, “Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeği (Balta, 2021)”

kullanılmıştır. Aşağıda yer alan başlıklarda değerlendirme formlarının psikometrik özelliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.9.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyo-demografik ve kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda bireyin sınıf düzeyi, akademik başarı seviyesi, anne ve babasının eğitim durumu, karşı cins ile olan romantik ilişkisi sayısı bilgilerini içeren sorular bulunmaktadır.

2.9.2. Anne – Baba Tutum Ölçeği

“Anne-Baba Tutum Ölçeği” Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush tarafından geliştirilmiştir. Yılmaz(2000) tarafından literatüre kazandırılan ölçek “kabul/ilgi [acceptance/involvement]”, “kontrol/denetleme [strictness/supervision]” ve “psikolojik özerklik [psychological autonomy]” faktörlerinden oluşmaktadır. “4 dereceli Likert Tipi ölçek üzerinde hazırlanmış olan Kabul/ilgi boyutunda ve psikolojik özerklik boyutunda 9 madde ve kontrol/denetleme boyutunda ise ilk iki madde 7 dereceli, diğer maddeler ise dereceli Likert-tipi ölçek üzerinde 8 madde bulunmaktadır. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının kesişmesinden dört anne-baba tutumu ayırt edilmektedir. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babaları ‘demokratik’; altında puan alan deneklerin anne-babaları ise ‘ihmalkâr’; kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan deneklerin anne-babaları ‘otoriter’; kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde, kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan deneklerin anne-babaları ise ‘müsamahakâr’ olarak belirtilmiştir” (Yılmaz, 2000, s.166).

Bu çalışmada “Anne-Baba Tutum” ölçeğinin alt boyutlarına ait Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin “Kabul/İlgi” alt boyutu için .741, “Psikolojik Özerklik” alt boyutu için .739 ve “Denetleme” alt boyutu için .621 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, ölçeğin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.1.Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Boyutlar

	Kabul-İlgi (Birinci Boyut)		Kontrol-Denetleme(İkinci Boyut)	
	Yüksek	Düşük	Yüksek	Düşük
Demokratik	x		x	
İhmalkar		x		x
Otoriter		x	x	
Müsamahakar	x			x

((A. Yılmaz, 2000, s. 165)'dan alınmıştır.)

“Anket maddelerinin boyutlara dağılımı ve değerlendirme şekli aşağıdaki gibidir: Orijinal ölçeğin 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 numaralı dokuz maddesi kabul/ilgi boyutunu, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 numaralı dokuz maddesi psikolojik özerlik boyutunu 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 numaralı sekiz maddesi kontrol/denetleme boyutunu oluşturmaktadır. Değerlendirme aşamasında ise tek numaralı maddeler aynen alınmış (kabul/ilgi boyutu), psikolojik özerklik boyutu için ise değerlendirme aşamasında çift numaralı maddeler tersten puanlanmış, sadece 12. madde düz olarak puanlanmıştır. Kontrol/denetleme boyutuna ait ilk iki madde ‘hayır’ cevabı için 7, ‘istediğim saate kadar’ cevabı için 1 olacak şekilde, 1 ile 7 arasında puanlanmıştır. 21. sorudan itibaren ise “hiç çaba göstermez” cevabı için 1, “çok az çaba gösterir” cevabı için 2 ve “çok çaba gösterir” cevabı için 3 olacak şekilde puanlanmıştır” (Yılmaz, 2000, ss. 168-170).

2.9.3. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

Erzen (2015) tarafından geliştirilen ölçek, güvenli, kaçınan ve kaygılı-kararsız bağlanma stillerini ölçmeyi amaçlamaktadır.

“Ölçek 18 maddeden oluşmakta ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerliğinin belirlenmesi için yapılan çalışmalarda ölçeğin içerik, dil ve yapı geçerliğine bakılmıştır. İçerik ve dil geçerliği çalışmalarında uzmanların görüşünden yararlanılmış ve Cohen Kappa uyuma indeksi kullanılarak dil ve anlam geçerliği için .87, içerik geçerliği için .72 uyuma indeksi puanları elde edilmiştir. Yapı geçerliği için doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizlerinden yararlanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizine göre güvenli, kaçınmalı ve kaygılı-kararsız olmak üzere üç boyut ortaya çıkmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen değerler modelin

uyumlu olduğunu göstermiştir (GFI=.93, AGFI=.90, RMSEA=.05, $\chi^2/sd=2.48$, CFI=.90). Ölçeğin güvenirlik çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısından yararlanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına göre iç tutarlılık katsayısının güvenli bağlanma stili için .69, kaçınan bağlanma stili için .80 ve kaygılı kararsız bağlanma stili için .71 olduğu görülmüştür”(Erzen, 2016, s. 5).

Bu çalışmada “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri” ölçeğinin alt boyutlarına ait Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin “Güvenli Bağlanma” alt boyutu için .696, “Kaçınan Bağlanma” alt boyutu için .756 ve “Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutu için .758 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeydedir.

2.9.4. Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği

“Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği” (MROS-R) Ercan (2009) tarafından geliştirilen 21 maddelik Dini Yönelim Ölçeği bireylerin dini, yönelim biçimlerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçeğin toplam dört alt boyutu vardır; içsel dini yönelim (İDY), dışsal dini yönelim (DDY), katı kuralcı dini yönelim (KKDY) ve sorgulayıcı dini yönelim (SDY). Ölçeğin amacı bireyin dini anlamlandırma şeklini, dini hayatını motive edici ana unsurları ve dine bakış açısını ortaya koymaktır. (MROS-R)’in ilk formu, Harlak, Eskin ve Demirkıran (2008) tarafından geliştirilmiş olup, içsel, dışsal ve sorgulayıcı yönelim olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Daha sonra Ercan (2009) bu ölçeği revize ederek ölçeğe bir alt boyut daha eklemiştir. Bu alt boyut katı kuralcı dini yönelimi ölçmektedir. Dört alt boyuttan oluşan ölçeğin son formunda toplam 21 madde bulunmaktadır. Ölçek 7’li Likert yapıdadır. Ölçek maddelerinden altısı içsel (intrinsic) dini yönelim; beşi katı kuralcı (fundamentalist) dini yönelim, beşi dışsal (extrinsic) dini yönelim; beşi de sorgulayıcı (quest) dini yönelim boyutlarına aittir (Ercan, 2009). İDY ile ilgili maddelerden yüksek puan alınması bireyin dine yönelmesinde ve dini davranışlarında içsel motivasyonunun yüksek olduğunu göstermektedir. DDY boyutundan yüksek puan alınması dine yönelmede bireysel, toplumsal ya da manevi beklentilerin var olduğunu göstermektedir. SDY boyutundan yüksek puan alınması dini sunulduğu kabul etmeyip dine karşı sorgulayıcı aynı zamanda araştırmacı bir yaklaşımın varlığını gösterir. KKDY boyutundan yüksek puan almak dinde kuralları her şeyin üzerinde gören, dinin sorgulanmasına karşı çıkan bir

yönelim biçimini göstermektedir. Bu boyutlardan içsel ve dışsal dini yönelim boyutları kişiyi dinle ilgili motive edici faktörlerle ilgiliyken sorgulayıcı ve katı kuralcı dini yönelim dinde ve inançlarda değişme ve açık olma sorgulama ile ilgilidir. Bu boyutlardan katı kuralcılık ve sorgulayıcılık boyutları birbirine ters iki yaklaşımı gösterirken diğer boyutlar için böyle bir sınıflama söz konusu değildir. Alt ölçeklerin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı sırası ile şöyledir; İDY, $\alpha=.93$; DDY, $\alpha=.83$; KKDY, $\alpha=.81$; ve SDY, $\alpha=.73$.

Bu çalışmada “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeğinin alt boyutlarına ait Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin “İçsel Dini Yönelim” alt boyutu için .827, “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutu için .696, “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu için .711 ve “Katı Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu için .786 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeydedir.

2.9.5. Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeği (Ergen Formu)

Balta(2021), Ercan(2019) tarafından romantik ilişkilerde yakınlık düzeyini ölçmek için geliştirilen “Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeğinin (RİYÖ)” ergen formunu literatüre kazandırmıştır. “Dörtlü Likert tipinde hazırlanan ölçek toplamda 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır: Yardım ve destek, fiziksel çekim ve ilişkide güven. AFA bulguları üç faktörün birlikte toplam varyansın %63.40’ını açıkladığını ortaya koymuştur. Uyum geçerliği bulgusuna göre katılımcıların yakınlık puanları ile yalnızlık puanları arasında negatif yönde, orta düzeyde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r= -.45$, $p < .01$). Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayısı yardım ve destek alt boyutu için .92, fiziksel çekim alt boyutu için .79 ve ilişkide güven için .70 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayısı .81’dir”(Balta, 2021, s. 60).

Bu çalışmada “Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeğinin alt boyutlarına ait Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin “Kendini Açma” alt boyutu için .898, “Fiziksel Çekim” alt boyutu için .905, “Destek” alt boyutu için .956 ve “Güven” alt boyutu için .713 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeydedir.

2.10. Verilerin Toplanması ve Analizi

Belirlenen örneklem grubuna veri toplama araçlarını uygulanabilmesi için önce Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan daha sonra Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

Alınan izinlerle okul idareleri ile görüşülüp öğretmenlerin whatsapp sınıf gruplarından öğrencilere gerekli açıklamalar yapılarak Google Formda düzenlenen envanterler gönderilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Veri toplama işlemi tamamlandıktan sonra hem verilerin girilmesi hem de verilerin istatistiksel analizinin yapılabilmesi için SPSS Statistics v.23 program paketi kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirlikleri CronbachAlfa katsayısına bakılarak değerlendirilmiştir.

İki ortalama arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t-testi, ikiden fazla grup arasında verilerin karşılaştırılmasında Tek Yönlü ANOVA (Oneway) testi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucu önemli bulunan ortalamalar arasındaki farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunun belirlenmesinde Tukey ve Games-Howell testi kullanılmıştır. Ayrıca araştırmanın sürekli değişkenleri arasında bir ilişki olup olmadığına Pearson Korelasyon analizi, değişkenler arasındaki ilişkinin sebep sonuç veya birbirlerini açıklama kapasitelerine regresyon analizi uygulanmıştır. Verilerin analizinde 0,05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın ana varsayımını ve hipotezlerini test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlere ve bu analizlerde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

3.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri

Çalışmamızda uygulanan anketler Kayseri ilinde çeşitli ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 502 kız öğrenci katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1.Çalışmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

		<i>f</i>	%
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	155	30,9
	10. Sınıf	86	17,1
	11. Sınıf	135	26,9
	12. Sınıf	126	25,1
Okul Başarısı	Geçmez (0-49)	17	3,4
	Geçer (50-59)	70	13,9
	Orta (60-69)	115	22,9
	İyi (70-84)	173	34,5
	Pekiyi (85-100)	127	25,3
Aile Yapısı	Anne-Baba Birlikte	462	92,0
	Anne-Baba Boşanmış	26	5,2
	Anne-Baba Boşanmamış Ama Ayrı	14	2,8
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	10	2,0
	İlkokul	221	44,0
	Ortaokul	121	24,1

	Lise	102	20,3
	Lisans	41	8,2
	Lisansüstü	7	1,4
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	1	,2
	İlkokul	164	32,7
	Ortaokul	109	21,7
	Lise	151	30,1
	Lisans	58	11,6
	Lisansüstü	19	3,8
Karşı Cins İle Duygusal İlişkiniz Oldu Mu?	Hayır	274	54,6
	(1-2)	145	28,9
	(3-5)	52	10,4
	(6 ve Üzeri)	31	6,2
Toplam		502	100,0

Tablo 3.1.'de, çalışmaya katılan 502 kız öğrencinin demografik özellikleri görülmektedir. Tabloya göre, çalışmaya katılan öğrencilerin %30,9'u (155) 9. Sınıfta, %17,1'i (86) 10. Sınıfta, %26,9'u (135) 11. Sınıfta ve %25,1'i(126) 12. Sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %3,4'ünün (17) akademik başarı düzeyi geçmez (0-49), %13,9'unun (70) geçer (50-59), %22,9'unun (115) orta (60-69), %34,5'inin (70-84) iyi ve %25,3'ünün (127) pekiyi (85-100) şeklindedir. Öğrencilerin aile yapısına bakıldığında, %92'inin (462) anne-babası birlikte yaşıyor, %5,2'inin (26) anne-babası boşanmış ve %2,8'inin (14) anne babası boşanmamış ama ayrı yaşamaktadır. Öğrencilerin %2'sinin (10) annesi okuryazar değil, %44'ünün (221) annesi ilkokul, %24,1'inin (121) annesi ortaokul, %20,3'ünün (102) annesi lise, %8,2'sinin (41) annesi lisans ve %1,4'ünün (7) annesi lisansüstü mezunudur. Öğrencilerin %0,2'sinin (1) babası okuryazar değil, %32,7'sinin (164) babası ilkokul, %21,7'sinin (109) babası ortaokul, %30,1'inin (151) babası lise, %11,6'sının (58) babası lisans ve %3,8'inin (19) babası lisansüstü mezunudur. Çalışmaya katılan kız öğrencilerin, %54,6'sının (274) erkek arkadaşı olmamış, %28,9'unun (145) 1-2 kişi arasında, %10,4'ünün (52) 3-5 kişi arasında ve %6,2'sinin (31) 6 ve üzeri kişiyle duygusal bir ilişki yaşamıştır.

3.2.Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin İstatistiksel Analizi

Bu bölüm araştırmada kullanılan ölçeklerin analizlerini içermektedir.

Tablo 3.2. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları

	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Skewness (Çarpıklık)</i>	<i>Kurtosis (Basıklık)</i>
Güvenli Bağlanma	5	-,301	,248
Kaçınan Bağlanma	7	,597	,594
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	6	,109	-,487
Kabul/İlgi	9	-,535	-,177
Psikolojik Özerklik	9	,037	-,540
Denetleme	8	-1,214	1,331
Kendini Açma	5	-,125	-,692
Fiziksel Çekim	4	-,018	-,964
Destek	4	-1,094	,470
Güven	4	-,033	-,517
İçsel Dini Yönelim	6	-,600	,389
Dışsal Dini Yönelim	5	-,724	,211
Sorgulayıcı Dini Yönelim	5	-,011	-,876
Katı Kuralcı Dini Yönelim	5	-,706	-,063

Tablo 3.2’ da çalışmaya ait ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir. Verilen normal dağılıp dağılmadığının tespiti için ilk olarak Kolmogorov-Smirnov analiz sonuçlarına bakılmış olup, analiz sonucunda verilerin normal dağılmadığı görülmüştür ($p<.05$). Ancak örneklem sayısının elliden büyük olması ve Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında olması durumunda verinin normal dağıldığı kabul edilebilir olduğu belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Tablo 3.6’ ya bakıldığında dört ölçeğin alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında olup, normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu sonuca göre üç ve üzeri gruplarda tek yönlü varyans (ANOVA), değişkenler arasında ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Tablo 3.3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Güvenli Bağlanma	9,00	25,00	18,42	2,953
Kaçınan Bağlanma	7,00	35,00	16,67	4,677
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	7,00	30,00	18,88	4,947
Kabul/İlgi	17,00	36,00	26,50	4,772
Psikolojik Özerklik	9,00	34,00	21,10	5,170
Denetleme	14,00	32,00	28,14	3,679
Kendini Açma	5,00	20,00	12,00	4,015
Fiziksel Çekim	4,00	16,00	9,49	3,515
Destek	4,00	16,00	12,18	3,575
Güven	4,00	16,00	10,27	2,866
İçsel Dini Yönelim	6,00	42,00	37,47	6,215
Dışsal Dini Yönelim	5,00	35,00	26,01	6,679
Sorgulayıcı Dini Yönelim	5,00	35,00	20,28	8,091
Katı Kuralcı Dini Yönelim	5,00	35,00	25,25	7,078

Tablo 3.3’ de çalışmaya katılan öğrencilerin çalışmada kullanılan ölçeklerden aldıkları minimum, maksimum, ortalama puanlar ile standart sapma değerleri verilmiştir.

“Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri” ölçeğinin “Güvenli Bağlanma” alt boyutunun puan ortalaması ($18,42 \pm 2,953$), “Kaçınan Bağlanma” alt boyutunun puan ortalaması ($16,67 \pm 4,677$) ve “Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutunun puan ortalaması ($18,88 \pm 4,947$) ortalama düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir.

“Anne Baba Tutum” ölçeğinin “Kabul/İlgi” alt boyutunun puan ortalaması ($26,50 \pm 4,772$), “Psikolojik Özerklik” alt boyutunun puan ortalaması ($21,10 \pm 5,170$) ve “Denetleme” alt boyutunun puan ortalaması ($28,14 \pm 5,882$) ortalama düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir.

“Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeğinin “Kendini Açma” alt boyutunun puan ortalaması ($12,00 \pm 4,015$), “Fiziksel Çekim” alt boyutunun puan ortalaması ($9,49 \pm 3,515$), “Destek” alt boyutunun puan ortalaması ($12,18 \pm 3,575$) ve “Güven” alt

boyutunun puan ortalaması (10,27±2,866) ortalama düzeyin üzerinde olduğu söylenebilir.

“Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeğinin “İçsel Dini Yönelim” alt boyutunun puan ortalaması (37,47±6,215), “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutunun puan ortalaması (26,01±6,679), “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutunun puan ortalaması (20,28±8,091) ve “Katı Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutunun puan ortalaması (25,25±7,078) ortalama düzeyinin üzerinde olduğu söylenebilir.

3.3.Araştırma Sorularına Yönelik Bulgular ve Tartışmalar

3.3.1. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile erkek arkadaş edinme oranları arasındaki ilişki

Tablo 3.4. Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Üç Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Erkek Arkadaş Edinme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
Güvenli Bağlanma	(1) Hayır	274	18,72	3,046	3,164	,024*	1>2
	(2) 1-2	145	17,84	2,709			
	(3) 3-5	52	18,21	2,710			
	(4) 6 ve Üzeri	31	18,80	3,280			
Kaçınan Bağlanma	(1) Hayır	274	16,08	4,702	3,581	,014*	1<2
	(2) 1-2	145	17,46	4,543			
	(3) 3-5	52	16,90	4,724			
	(4) 6 ve Üzeri	31	17,87	4,402			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	(1) Hayır	274	18,33	4,989	3,304	,020*	1<3
	(2) 1-2	145	19,42	4,664			
	(3) 3-5	52	20,36	5,110			
	(4) 6 ve Üzeri	31	18,83	5,047			

Not:*=p<.05

Tablo 3.4’ de erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre “Üç Bağlanma Stilleri” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “Güvenli Bağlanma” alt boyutunda ($F_{(3-498)}=3,164$; $p<.05$), “Kaçınan Bağlanma” alt boyutunda ($F_{(3-498)}=3,581$; $p<.05$) ve “Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutunda ($F_{(3-498)}=3,304$; $p<.05$) erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik

durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır. Test sonuçlarına göre, “Güvenli Bağlanma” alt boyutunda erkek arkadaş edinmemiş öğrenciler ile 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler arasında, erkek arkadaş edinmemiş öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. “Kaçınan Bağlanma” alt boyutunda erkek arkadaş edinmemiş öğrenciler ile 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler arasında, 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. “Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutunda erkek arkadaş edinmemiş öğrenciler ile 3-5 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler arasında, 3-5 arasında erkek arkadaş olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma bulgularına göre kız öğrencilerin bağlanma stilleri erkek arkadaş edinme davranışlarının sıklığı ile anlamlı bir farklılık göstermektedir. Alt boyutlarına göre incelediğimizde “kaygılı-kararsız bağlanma“ yaşayanlar “kaçınan bağlanma” yaşayanlara göre, “kaçınan bağlanma” yaşayanların da “güvenli bağlanma” yaşayanlara göre erken yaşta erkek arkadaş edinme eğilimlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle ailesi ile sağlıklı iletişim geliştirmiş, sevgi ihtiyacını karşılamış, benlik saygıları gelişmiş kız öğrenciler erken yaşta erkek arkadaş edinme eğilimi göstermedikleri görülürken, kızlar yaratılış gerektirdiği sevgi, ilgi, anlaşılma ihtiyaçlarını karşılamak için daha erken yaşlarda karşı cins ile sağlıklı yada sağlıklı olmayan iletişim kurma eğilimi gösterdikleri görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın H3 hipotezini (Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri romantik ilişki sayısını etkilemektedir.) doğrulamaktadır.

Literatür araştırmasında ergenlerin ailelerine geliştirdikleri bağlanma stilleri ile yaşadıkları romantik ilişki sayısı arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bağlanma stilleri ve yalnızlık ilişkisini araştıran Karakuş (2012)’un bireylerin güvenli bağlanma stilleri arttıkça yalnızlıklarının azaldığı ortaya koyan çalışması; Soğancı (2017)’nin ergenlerin güvenli bağlanma stiline sahip olanlarının romantik ilişkilerindeki yaşadıkları doyumun diğer bağlanma stiline sahip bireylerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşması ve Haliloğlu (2008)’nin güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin hissettikleri yalnızlık düzeyinin de düşük olduğunu tespit ettiği çalışması bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

3.3.2. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile erkek arkadaş edinme oranları ile ilişkisi

Tablo 3.5. Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Erkek Arkadaş Edinme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
Kabul/İlgi	(1) Hayır	274	26,96	4,731	4,832	,003*	1>2 4>2 4>3
	(2) 1-2	145	25,57	4,841			
	(3) 3-5	52	25,57	4,322			
	(4) 6 ve Üzeri	31	28,25	4,661			
Psikolojik Özerklik	(1) Hayır	274	21,48	5,224	1,712	,164	
	(2) 1-2	145	20,30	5,104			
	(3) 3-5	52	21,13	5,186			
	(4) 6 ve Üzeri	31	21,41	4,759			
Denetleme	(1) Hayır	274	28,80	3,241	7,072	,000*	1>2 1>3
	(2) 1-2	145	27,51	3,910			
	(3) 3-5	52	26,86	3,762			
	(4) 6 ve Üzeri	31	27,41	4,876			

Not:*=p<.05

Tablo 3.5’da erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre “Anne Baba Tutumu” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “Kabul/İlgi” alt boyutunda($F_{(3-498)}=4,832$; $p<.05$) ve “Denetleme” alt boyutunda($F_{(3-498)}=7,072$; $p<.05$) erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre,“Kabul/İlgi” alt boyutunda erkek arkadaş edinmemiş öğrencileri ile 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrencileri arasında, erkek arkadaş edinmemiş öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sonuç, 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler ile 6 ve üzeri erkek arkadaşı olan

öğrenciler arasında, 6 ve üzeri erkek arkadaşı olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Son olarak, 3-5 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler ile 6 ve üzeri erkek arkadaşı olan öğrenciler arasında, 6 ve üzeri erkek arkadaşı olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. “Denetleme” alt boyutunda ise erkek arkadaş edinmemiş öğrenciler ile 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrencileri arasında, erkek arkadaş edinmemiş öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sonuç erkek arkadaş edinmemiş öğrenciler ile 3-5 arasında erkek arkadaşı olan öğrenciler arasında, erkek arkadaş edinmemiş öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. “Psikolojik Özerklik” alt boyutunda ($F_{(3-498)}=1,712$; $p>.05$) erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Uygulama sonuçlarını “Kabul-İlgi” alt boyutunda incelendiğinde, ailesi tarafından kabul edilen ilgilenilen kızlarda erken yaşta erkek arkadaş edinme davranışı gözlemlenmez iken, ilgisiz ailesi olan kabul edilmeyen kızların erken yaşta erkek arkadaş edinme davranışları daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bir diğer alt boyut olan “Denetleme” boyutundan incelendiğinde ailesinin denetlediği, ilgilendiği kızların erkek arkadaş edinme oranının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen veriler araştırmanın H8 hipotezini (Kızların algıladıkları aile tutumları romantik arkadaş sayısını etkilemektedir.) doğrulamaktadır. Ayrıca bu sonuçlar ışığında ailesi tarafından sevildiğini, saygı duyulduğunu, ailenin bir parçası olduğunu hissetmeyen kızların farklı arayışlarla bu duygu eksikliklerini gidermek istedikleri söylenebilir.

3.3.3. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri ile erkek arkadaş edinme oranları arasındaki ilişki

Tablo 3.6. Erkek Arkadaş Edinme Durumu Değişkenine Göre Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Erkek Arkadaş Edinme Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
İçsel Dini Yönelim	(1) Hayır	274	37,4745	6,41779	,287	,835	
	(2) 1-2	145	37,2207	5,95757			
	(3) 3-5	52	37,7308	6,09441			
	(4) 6 ve Üzeri	31	38,2903	5,97882			
Dışsal Dine Yönelim	(1) Hayır	274	26,1971	6,66338	,806	,491	
	(2) 1-2	145	25,3310	6,84862			
	(3) 3-5	52	26,6538	6,42570			
	(4) 6 ve Üzeri	31	26,5806	6,48472			
Sorgulayıcı Dini Yönelim	(1) Hayır	274	19,8723	8,01704	,936	,423	
	(2) 1-2	145	20,9103	7,95204			
	(3) 3-5	52	19,8077	8,80516			
	(4) 6 ve Üzeri	31	21,7742	8,18417			
Katı-Kuralcı Dini Yönelim	(1) Hayır	274	26,0073	6,87086	2,910	,034*	1>2
	(2) 1-2	145	23,9793	7,38191			
	(3) 3-5	52	24,5000	6,78667			
	(4) 6 ve Üzeri	31	25,8710	7,26518			

Not:*=p<.05

Tablo 3.6’de erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “İçsel Dini Yönelim” alt boyutunda($F_{(3-498)}=,287$; $p>.05$), “Dışsal Dine Yönelim” alt boyutunda($F_{(3-498)}=,806$; $p>.05$) ve “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutunda($F_{(3-498)}=,936$; $p>.05$) erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutunda($F_{(3-498)}=2,910$; $p<.05$) erkek arkadaş edinme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre, erkek arkadaş edinmemiş öğrencileri ile 1-2 arasında erkek arkadaşı olan öğrencileri arasında, erkek arkadaş edinmemiş öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle daha yüksek düzeyde “Katı ve Kuralcı Dini Yönelim” e sahip kızlarda diğer kızlara göre daha az erkek arkadaş edinme davranışına rastlanmıştır.

Sosyal yaşamda önemli bir faktör olan dindarlık meselesi ergenlik döneminde de önemli bir değişken olabilmektedir (Solmaz & Şahin, 2012, s. 157). Ergenlik dönemi dini gelişim evrelerinden “Dini şuur ve soyut bir Allah düşüncesi” evresinde bireylerin dini ilgi ve hassasiyetleri üst seviyede olmaktadır (Hökelekli, 2005, ss. 267-268). Bu dönemde dini kuralları hayatının daha merkezine alması elbette romantik ilişkiler konusundaki davranışlarını da etkilemesi beklenmektedir. Ancak bu çalışmada bunu açıkça destekleyecek somut sonuca ulaşılamamıştır. Hatta elde edilen sonuçlarda 6 ve üzeri erkek arkadaş edinen kızların “içsel dini yönelim”, “dışsal dini yönelim” ve “sorgulayıcı dini yönelim” ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu H12 hipotezini (Kızların dini yönelimleri ile romantik ilişki sayıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.) doğrulamamaktadır.

3.3.4. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki

Tablo 3.7. Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Bağlanma Stilleri Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Akademik Başarı Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
Güvenli Bağlanma	(1) Geçmez (0-49)	17	16,3529	2,62062	2,692	,030*	
	(2) Geçer (50-59)	70	18,3714	3,08419			1<2
	(3) Orta (60-69)	115	18,3565	3,09269			1<3
	(4) İyi (70-84)	173	18,4104	2,90535			1<4
	(5) Pekiyi (85-100)	127	18,8110	2,77384			1<5
Kaçınan Bağlanma	(1) Geçmez (0-49)	17	18,1765	4,91471	2,012	,092	
	(2) Geçer (50-59)	70	17,7143	4,69086			
	(3) Orta (60-69)	115	16,7217	4,65201			
	(4) İyi (70-84)	173	16,5896	4,65674			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	15,9921	4,61450			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	(1) Geçmez (0-49)	17	18,5294	4,93859	2,370	,052	
	(2) Geçer (50-59)	70	20,0143	4,95046			
	(3) Orta (60-69)	115	18,7043	4,84311			
	(4) İyi (70-84)	173	19,2717	4,83942			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	17,9606	5,08093			

Not:*=p<.05

Tablo 3.7’de akademik başarı durumu değişkenine göre “Üç Bağlanma Stilleri” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “Kaçınan Bağlanma” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,012$; $p>.05$) ve “Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,370$; $p>.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak “Güvenli Bağlanma” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,692$; $p<.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre, başarı düzeyi “Geçmez (0-49)” olan öğrencileri ile diğer (Geçer, Orta, İyi, Pekiyi) başarı düzeyine sahip olan öğrencileri arasında, diğer (Geçer, Orta, İyi, Pekiyi) başarı düzeyine sahip öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre aileleri ile güvenli bağ kuran kızların akademik başarı düzeyi güvenli bağ kuramayan kızlara göre daha yüksektir. Bu veriler de çalışmanın H2 hipotezini (Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.) doğrular niteliktedir.

Güvenli bağlanma stili geliştiren birey ailesinin onun güvenli üssü olduğunu ve ihtiyaç hissettiğinde sığınabileceğini bilmektedir. Çocukluktan getirdiği bu güven duygusu beraberinde başarabilme inancını da getirmektedir. Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalar da bulguları destekler niteliktedir. İşgör (2017) güvenli bağlanma stili geliştiren ergenlerin akademik başarılarının daha yüksek ve merhamet duygusunun anlamlı bir yordayıcısı olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Güngör (2000) tarafından yapılan çalışmada, güvenli bağlanma stilindeki ergenlerin, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilindeki ergenlere nazaran, benlik değerlendirmeleri, psikolojik belirtiler, problem davranışlar ve akademik başarı bakımından daha avantajlı bir konumda olduklarını tespit etmiştir.

3.3.5. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki

Tablo 3.8. Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Akademik Başarı Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
Kabul/İlgi	(1) Geçmez (0-49)	17	24,9412	5,30884	1,939	,103	
	(2) Geçer (50-59)	70	27,3143	4,83808			
	(3) Orta (60-69)	115	26,3217	4,95869			
	(4) İyi (70-84)	173	26,0173	5,06409			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	27,0866	3,94209			
Psikolojik Özerklik	(1) Geçmez (0-49)	17	20,5882	5,99019	6,051	,000*	2<5 3<5 4<5
	(2) Geçer (50-59)	70	19,5000	5,24681			
	(3) Orta (60-69)	115	20,5130	5,06859			
	(4) İyi (70-84)	173	20,9133	4,96482			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	22,8583	4,98207			
Denetleme	(1) Geçmez (0-49)	17	28,2941	2,99509	1,033	,390	
	(2) Geçer (50-59)	70	28,1571	3,82833			
	(3) Orta (60-69)	115	28,3130	3,68583			
	(4) İyi (70-84)	173	28,4220	3,71217			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	27,5906	3,62389			

Not:*=p<.05

Tablo 3.8’te akademik başarı edinme durumu değişkenine göre “Anne Baba Tutumu” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “Kabul/İlgi” alt boyutunda ($F_{(4-497)}=1,939$; $p>.05$) ve “Denetleme” alt boyutunda ($F_{(4-497)}=1,033$; $p>.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak “Psikolojik Özerklik” alt boyutunda ($F_{(4-497)}= 6,051$; $p<.05$) akademik başarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre, akademik başarı düzeyi “Pekiyi (85-100)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)”, “Orta (60-69)” ve “İyi (70-84)”olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “Pekiyi (85-100)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Aile tutumları alt boyutları ile incelendiğinde “Kabul/İlgi” ve “Denetleme” alt boyutu ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken, “Psikolojik Özerklik” alt boyutunda akademik başarı düzeyi “Pekiyi” olanlar arasında anlamlı ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle kendilerine psikolojik özerklik tanıyan ailelerin kızlarının akademik başarıları daha yüksektir. Özerklik özellikle ergenlik döneminin sağlıklı gelişimi için çok önemli bir kavramdır ve bireyin kendi sorumluluklarını aldığı, alanına saygı duyulduğu ve görüş, düşünce ve duygularını rahat ifade edebildiği ortamda oluşabilmektedir (Özdemir & Çok, 2011, s. 153). Bu da bireye düşünce özgürlüğü, sorgulama yeteneği kazandırarak öğrenme güdüsünü desteklemektedir. Bir önceki maddeyi destekler nitelikteki bu sonuç bir kez daha göstermiştir ki; çocuk doğduğu andan itibaren ailenin sergilediği tutum ve davranışlar bireyin hayatının her alanında olduğu gibi akademik alanda da etkisini göstermektedir. Ayrıca bu veriler H9 hipotezini (Kızların algıladıkları aile tutumları akademik başarılarını etkilemektedir.) de doğrulamaktadır.

Bu bulgular, ebeveyn tutumu-okul başarısı ilişkisi ile ilgili yapılan batıdaki araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Dornbusch vd., 1987; Maccoby & Martin, 1983; L. Steinberg vd., 1989, 1991). Türk toplumunda yapılan araştırmalarda (Heyndrickx, 2004; A. Yılmaz, 2000) bu çalışmada da olduğu gibi, akademik başarı özellikle, psikolojik özerklik boyutu ile ilişkili bulunmaktadır. Ayrıca Arcan (2006), Sümer, Gündoğdu ve Helvacı (2010), Yılmaz (2001) yaptıkları çalışmalarında aile tutumlarının, yetiştirme tarzlarında kullandıkları metotlarının ergenlerin akademik başarılarını etkileyen önemli bir faktör olduğunu tespit etmişlerdir.

3.3.6. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki

Tablo 3.9. Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Romantik İlişkilerde Yakınlık Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Akademik Başarı Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
Kendini açma	(1) Geçmez (0-49)	17	11,2941	5,38243	2,449	,045*	2<5 3<5
	(2) Geçer (50-59)	70	11,2714	3,62328			
	(3) Orta (60-69)	115	11,3913	3,97513			
	(4) İyi (70-84)	173	12,3295	3,97976			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	12,6220	4,00977			
Fiziksel çekim	(1) Geçmez (0-49)	17	9,5882	4,97568	2,515	,041*	2<5 3<5
	(2) Geçer (50-59)	70	8,7143	2,98374			
	(3) Orta (60-69)	115	8,9913	3,03053			
	(4) İyi (70-84)	173	9,6879	3,60163			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	10,0866	3,76075			
Destek	(1) Geçmez (0-49)	17	11,0588	4,64315	,990	,412	
	(2) Geçer (50-59)	70	12,0000	3,38796			
	(3) Orta (60-69)	115	11,8783	3,52721			
	(4) İyi (70-84)	173	12,3410	3,58848			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	12,4882	3,54756			
Güven	(1) Geçmez (0-49)	17	9,7059	4,13468	3,739	,005*	2<4 2<5
	(2) Geçer (50-59)	70	9,2857	2,70878			
	(3) Orta (60-69)	115	10,0870	2,63434			
	(4) İyi (70-84)	173	10,4566	2,84168			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	10,8110	2,86947			

Not:*=p<.05

Tablo 3.9’te akademik başarı durumu değişkenine göre “Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “Kendini Açma” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,449$; $p<.05$), “Fiziksel Çekim” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,515$; $p<.05$) ve “Güven” alt boyutunda($F_{(4-497)}=3,739$; $p<.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı

bir farklılık elde edilmiştir. Ancak “Destek” alt boyutunda ($F_{(4-497)}=,990$; $p>.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre, “Kendini Açma” ve “Fiziksel Çekim” alt boyutlarında akademik başarı düzeyi “Pekiyi (85-100)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)” ve “Orta (60-69)” olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “Pekiyi (85-100)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

“Güven” alt boyutunda ise akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “İyi (70-84)” ve “Pekiyi (85-100)” olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “İyi (70-84)” ve “Pekiyi (85-100)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar akademik başarı düzeyi yüksek olan kızların güven, fiziksel çekim ve kendini açma düzeylerinin daha iyi olduğunu göstermektedir. Bir başka deyişle kendisine güvenen, kendini rahat ifade edebilen, kendini olduğu gibi kabul eden kızların akademik başarılarının da daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmaya genel çerçevede bakıldığında sonuçlar birbirini destekler niteliktedir ve çalışmanın H11 hipotezi (Kızların romantik ilişkilerindeki yakınlık şekilleri akademik başarılarını etkilemektedir.) de doğrulanmaktadır. Çocuğunu olduğu gibi kabul eden, çocuğuna psikolojik özerklik tanıyan, sevgi, saygı ihtiyacını karşılayan aile tutumları çocukla anne-baba arasında güvenli bağlanma oluşumunu desteklemekte ve bunlar da çocuğun kendine olan güvenini saygısını artırarak akademik başarısını da olumlu etkilemektedir.

3.3.7. Lisede öğrenim gören kızların dini yönelim düzeyleri ile akademik başarı durumları arasındaki ilişki

Tablo 3.10. Akademik Başarı Durumu Değişkenine Göre Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeğinin Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamalarının Farklılaşma Durumuna Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Akademik Başarı Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
İçsel Dini Yönelim	(1) Geçmez (0-49)	17	35,3529	8,00735	1,643	,162	
	(2) Geçer (50-59)	70	38,2571	6,53349			
	(3) Orta (60-69)	115	37,8174	5,73323			
	(4) İyi (70-84)	173	37,8035	5,96273			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	36,5827	6,46657			
Dışsal Dine Yönelim	(1) Geçmez (0-49)	17	26,8824	7,36446	2,328	,055	
	(2) Geçer (50-59)	70	27,3857	6,51485			
	(3) Orta (60-69)	115	25,8783	7,28631			
	(4) İyi (70-84)	173	26,4624	6,15167			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	24,6693	6,65601			
Sorgulayıcı Dini Yönelim	(1) Geçmez (0-49)	17	20,4118	8,94468	2,969	,019*	2<5
	(2) Geçer (50-59)	70	18,4286	8,54752			
	(3) Orta (60-69)	115	19,5826	8,70368			
	(4) İyi (70-84)	173	20,0867	7,26560			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	22,1890	7,96693			
Katı-Kuralcı Dini Yönelim	(1) Geçmez (0-49)	17	23,4118	7,71410	7,579	,000*	2>1
	(2) Geçer (50-59)	70	27,6857	6,77494			
	(3) Orta (60-69)	115	27,1217	6,79931			
	(4) İyi (70-84)	173	24,6994	6,64392			
	(5) Pekiyi (85-100)	127	23,2362	7,27843			

Not:*=p<.05

Tablo 3.10’te akademik başarı durumu değişkenine göre “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; “İçsel Dini Yönelim” alt boyutunda ($F_{(4-497)}=1,643$; $p>.05$) ve “Dışsal Dine

Yönelim” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,328$; $p>.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutunda($F_{(4-497)}=2,969$; $p<.05$) ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutunda($F_{(4-497)}=7,579$; $p<.05$) akademik başarı durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre Tukey ve Games-Howell testleri yapılmıştır.

Test sonuçlarına göre, “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutunda akademik başarı düzeyi “Pekiye (85-100)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)”, “Orta (60-69)” ve “İyi (70-84)” olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “Pekiye (85-100)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

“Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutunda akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “Geçmez (0-49)”, “İyi (70-84)” ve “Pekiye (85-100)” olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “Geçer (50-59)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer sonuç ise akademik başarı düzeyi “Orta (60-69)” olan öğrencileri ile akademik başarı düzeyi “Geçmez (0-49)”, “İyi (70-84)” ve “Pekiye (85-100)” olan öğrencileri arasında, akademik başarı düzeyi “Orta (60-69)” olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen verilere göre Yeniden Yapılandırılmış Dini Yönelim Ölçeğinin “içsel dini yönelim” ve “dışsal dini yönelim” alt boyutlarında akademik başarıya göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Ancak “sorgulayıcı” ve “katı – kuralcı dini yönelim” alt boyutlarında akademik başarıya göre anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre, sorgulayıcı dini yönelime sahip kızların akademik başarıları daha yüksek iken “Katı ve kuralcı” dini yönelime sahip kızların akademik başarılarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar H13 hipotezini (Kızların dini yönelimleri ile akademik başarıları arasında bir ilişki bulunmaktadır.) doğrulamaktadır.

Sorgulama becerisi, bireyde merak uyandıran şeyleri gözlemleme, soru sorma, araştırma, inceleme, yorumlama yolu ile öğrenmeye iter. Ayrıca derse olan motivasyonunu ve yaratıcılığını arttırarak analitik ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektedir (Abalı Öztürk vd., 2017, s. 182). Sorgulama yeteneği aile içinde

desteklenmiş, gelişmesine izin verilmiş bireylerin bu özellikleri hayatlarındaki her durumda olduğu gibi dini yönelimlerinde de etkili olmaktadır. Sorgulamayı öğrenmiş bireyler sadece sosyal öğretilerle yetinmeyip araştırmalara, okumalara yönelirler ki bu da daha kaliteli inançları beraberinde getirmektedir.

3.3.8.Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile anne baba tutum düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.11. Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Anne Baba Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler		Kabul/İlgi	Psikolojik Özerklik	Denetleme
Güvenli Bağlanma	r	,488	,242	,147
	p	,000*	,000*	,001*
Kaçınan Bağlanma	r	-,033	-,061	-,068
	p	,456	,171	,131
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	r	-,197	-,257	,056
	p	,000*	,000*	,212

Not:*=p<.05

Tablo 3.11’da “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri” ölçeği ile “Anne Baba Tutum” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında:

“Güvenli Bağlanma” alt boyutu ile “Kabul/İlgi” alt boyutu arasında pozitif yönde orta düzeyde [$r_{(502)} = ,488$; $p<.05$], “Psikolojik Özerklik” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,242$; $p<.05$] ve “Denetleme” [$r_{(502)} = ,147$; $p<.05$] alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutu ile “Kabul/İlgi” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,197$; $p<.05$] ve “Psikolojik Özerklik” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,257$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre bağlanma stilleri “güvenli bağlanma” alt boyutu ile aile tutumları “kabul/ilgi”, “psikolojik özerklik” ve “denetleme” alt boyutları arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç ailesi tarafından kabul edilen,

ilgilenilen, düşüncelerine saygı duyularak gelişim dönemine göre özerk davranışları desteklenen bireylerin aileleri ile güvenli bağlanma stili geliştirdiğini göstermektedir.

Ayrıca “kaygılı-kararsız bağlanma” alt boyutu ile “kabul/ilgi” ve “psikolojik özerklik” alt boyutu arasında negatif yönde elde edilen bulgular ailenin olumsuz tutumları nedeniyle değersiz benlik algısı geliştiren ergenlerin ailesine de kaygılı bağlandıklarını göstermektedir. Bu bulgular ışığında bireylerin sağlıklı değer algıları oluşturmalarının yolu aileden geçtiği görülmektedir; ayrıca çalışmanın H5 hipotezi (Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile aile tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.) doğrulanmaktadır.

Bağlanma stilleri ve aile tutumları arasındaki ilişkisi hakkında elde edilen sonuçlar literatürdeki çalışmaları da destekler niteliktedir (Keskin, 2007; Yeltekin, 2019; Yersel, 2019; C. Yıldız, 2008).

3.3.9. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.12. Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler		Kendini Açma	Fiziksel Çekim	Destek	Güven
Güvenli Bağlanma	r	-,037	-,147	-,012	,098
	p	,405	,001*	,785	,028*
Kaçınan Bağlanma	r	-,010	-,013	-,051	-,132
	p	,816	,763	,250	,003*
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	r	,011	,073	,096	-,173
	p	,801	,102	,031*	,000*

Not:*=p<.05

Tablo 3.12’de “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri” ölçeği ile “Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında:

“Güvenli Bağlanma” alt boyutu ile “Fiziksel Çekim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -.147$; $p < .05$] ve “Güven” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = .098$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kaçınan Bağlanma” alt boyutu ile “Güven” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -.132$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Kaygılı-Kararsız Bağlanma” alt boyutu ile “Destek” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = .096$; $p < .05$] ve “Güven” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -.173$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu bulgular H1 hipotezini (Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri ile romantik ilişkilerindeki yakınlık dereceleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.) doğrulamaktadır. Ayrıca bu veriler güvenli bağlanma stili geliştiren ergen kızların romantik ilişkilerinde hissettikleri güven duygularının artarken fiziksel temas ihtiyaçlarının azaldığını göstermektedir. Kaçınan bağlanma stili geliştiren ergen kızların ilişkilerinde güven duygusu tam gelişmemektedir. Kaygılı-kararsız bağlanma stili geliştiren kızlarda da erkek arkadaşlarının desteklerini beklerken güven duygusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler.

Literatürde ergenlerin bağlanma stiline bireyin duygu dünyasında ve karşı cins ile ilişkisinde ne kadar etkili olduğunu çeşitli yönlerden inceleyen araştırmalarda elde edilen sonuçlar çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Örneğin Soğancı (2017) son ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki bireylerle yaptığı çalışmada bağlanma stillerinin romantik ilişkilerde yaşanan doyum düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve güvenli bağlanmanın doyumunu artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Haliloğlu (2008) ergenlerin bağlanma stilleri ve hissettikleri yalnızlık düzeylerini araştırdığı çalışmada da güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin diğerlerine göre daha az yalnızlık hissettikleri ve daha az işlevsel olmayan tutumlar sergiledikleri saptamıştır. Körük (2016), güvenli bağlanmanın ve sosyal desteğin ergenlerin riskli davranışlar sergilemesini engellediğini tespit etmiş. Göktepe (2015) de çalışmada ergenlerin bağlanma stillerinin kişiler arası ilişkilerinde belirleyici etken olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3.3.10. Lisede öğrenim gören kızların bağlanma stilleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.13. Lisede Öğrenim Gören Kızların Bağlanma Stilleri İle Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler		İçsel Dini Yönelim	Dışsal Dini Yönelim	Sorgulayıcı Dini Yönelim	Katı-Kuralcı Dini Yönelim
Güvenli Bağlanma	r	,192	,113	-,123	,187
	p	,000*	,011*	,006*	,000*
Kaçınan Bağlanma	r	-,050	,068	,005	,045
	p	,262	,126	,912	,313
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	r	,013	,039	-,021	,052
	p	,763	,378	,642	,244

Not:*=p<.05

Tablo 3.13’de “Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri” ölçeği ile “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında:

“Güvenli Bağlanma” alt boyutu ile “İçsel Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,192$; $p<.05$], “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,113$; $p<.05$], “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,123$; $p<.05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,187$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Buna göre güvenli bağlanma stiline sahip ergenler çevresine karşı güvenilir algısı geliştirdikleri için dini daha az sorgulayarak inanmayı tercih edebilmektedirler. Tanrı inancı ve bağlılığı bireyin kendisini duygusal olarak güvende hissettirir, kişiyi dinginleştirir (Hayta, 2006, s. 42). Karakaş ve Bektaş (2020) üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bağlanma stilleri ile Tanrı’ya bağlanma tarzları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında güvenli bağlanma geliştirmiş bireylerin Tanrı’ya da güvenli

bağlanma geliştirdikleri görülmüştür. Elde edilen bulgular da bu çalışma sonucuyla paralellik göstermektedir.

Bu verilerle araştırmanın H4 hipotezini (Kızların aileleri ile kurdukları bağlanma stilleri dini yönelimlerine etki etmektedir.) doğrulanmaktadır.

3.3.11. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.14. Lisede Öğrenim Gören Kızların Anne Baba Tutum Düzeyleri ile Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler		Kendini Açma	Fiziksel Çekim	Destek	Güven
Kabul/İlgi	r	-,083	-,185	-,093	-,021
	p	,063	,000*	,037*	,634
Psikolojik Özerklik	r	-,043	-,098	-,031	,059
	p	,332	,028*	,485	,186
Denetleme	r	-,152	-,221	-,150	-,074
	p	,001*	,000*	,001*	,099

Not:*=p<.05

Tablo 3.14’de “Anne Baba Tutum” ölçeği ile “Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında:

“Kabul/İlgi” alt boyutu ile “Fiziksel Çekim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,185$; $p<.05$] ve “Destek” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,093$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Psikolojik Özerklik” alt boyutu ile “Fiziksel Çekim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,098$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Denetleme” alt boyutu ile “Kendini Açma” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,152$; $p<.05$], “Fiziksel Çekim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,221$; $p<.05$] ve “Destek” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,150$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar ışığında ailesi tarafından ilgi görmeyen, desteklenmeyen, kabul edilmeyen kızların eksik kalan bu ihtiyaçlarını karşı cins ile ilişkisinde telafi etmek istediği söylenebilir. Ergenlik döneminde birey her ne kadar ailesinden uzaklaşarak akranları ile daha yoğun iletişim halinde olsa da ebeveynlerinin ilgisini de kaybetmek istememektedirler. Ancak çocukluktan itibaren geliştirdikleri kendilik algısında kendilerini sevmeye değer görmeme düşünceleri oluştuğunda ergenin sevmek ihtiyacını karşılamak için romantik ilişkilere daha erken yaşta ve yoğun şekilde yöneldiği söylenebilir. Çalışmanın “Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri erkek arkadaş edinme oranlarına göre ilişkisi” nin incelendiği sonuçlar da bu sonucu desteklemektedir. Ayrıca bu sonuçlar çalışmanın H6 hipotezini (Kızların algıladıkları aile tutumları ile romantik ilişkilerindeki yakınlık dereceleri arasında anlamlı ilişki beklenmektedir.) doğrulamaktadır.

Araştırmacılarından Trak (2016) çalışmasında hatırlanan aile tutumlarının, bağlanma stillerinin partner odaklı obsesyon düşüncelerle ilişkisini araştırmış. Araştırmasındaki bulgular çocukluktaki kişilerarası problemlerin etkisinin yetişkinlikte de devam ettiğine işaret etmiştir. Bu sonuçta bulgularımızı desteklemektedir. Ayrıca Yılmaz(2020), Yeltekin(2019), Dünder (2019), Soğancı(2017) ‘nın da çalışmaları sonuçları destekler niteliktedir.

3.3.12. Lisede öğrenim gören kızların anne baba tutum düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.15. Lisede Öğrenim Gören Kızların Anne Baba Tutum Düzeyleri ile Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler		İçsel Dini Yönelim	Dışsal Dini Yönelim	Sorgulayıcı Dini Yönelim	Katı-Kuralcı Dini Yönelim
Kabul/İlgi	r	,151	,183	-,083	,218
	p	,001*	,000*	,063	,000*
Psikolojik Özerklik	r	,001	-,095	,046	-,075
	p	,986	,033*	,299	,093
Denetleme	r	,072	,054	-,199	,157
	p	,107	,226	,000*	,000*

Not:*=p<.05

Tablo 3.15’da “Anne Baba Tutum” ölçeği ile “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında;

“Kabul/İlgi” alt boyutu ile “İçsel Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,151$; $p < .05$], “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,183$; $p < .05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,218$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Psikolojik Özerklik” alt boyutu ile “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,095$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Denetleme” alt boyutu ile “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,199$; $p < .05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,157$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anne Baba Tutum Ölçeği “kabul/ilgi” alt boyutu ile Dini Yönelim Ölçeği “dışsal yönelim”, “içsel yönelim” ve “katı-kuralcı yönelim” alt boyutları ile pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. “Psikolojik özerklik” alt boyutu ile “dışsal yönelim” alt boyutu arasında negatif ilişkiye rastlanmıştır. “Denetleme” alt boyutu ile de “sorgulayıcı yönelim” arasında negatif, “katı-kuralcı yönelim” arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar H7 hipotezini (Kızların algıladıkları aile tutumları ile dini yönelimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.) doğrulamaktadır.

Anne baba tutumları ergenin hayatının birçok noktasını etkilediği gibi dini yönelimlerini belirlenmesinde de etkili olabilmektedir. Bir çocuğun ilk otorite figürü olan ailenin kendisine gösterdiği sevgi, saygı, şefkat, davranış biçimleri, yetiştirme tarzları Tanrı inancının temellerinin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır (Bilecik, 2017, s. 10). Uysal (2015), Şahin(2007), Bilecik(2017) ve Dinç(2007)’nin de çalışmalarında aile tutumlarının bireyin din algılarına etkilerinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3.3.13. Lisede öğrenim gören kızların romantik ilişkilerde yakınlık kurma düzeyleri ile dini yönelim düzeyleri arasındaki ilişki

Tablo 3.16. Lisede Öğrenim Gören Kızların Romantik İlişkilerde Yakınlık Kurma Düzeyleri ile Dini Yönelim Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler		İçsel Dini Yönelim	Dışsal Dini Yönelim	Sorgulayıcı Dini Yönelim	Katı-Kuralcı Dini Yönelim
Kendini Açma	r	-,071	-,049	,139	-,210
	p	,110	,275	,002*	,000*
Fiziksel Çekim	r	-,114	-,110	,208	-,327
	p	,011*	,014*	,000*	,000*
Destek	r	-,015	-,057	,064	-,202
	p	,743	,199	,149	,000*
Güven	r	-,060	-,073	,098	-,140
	p	,177	,102	,029*	,002*

Not:*=p<.05

Tablo 3.16’de “Romantik İlişkilerde Yakınlık” ölçeği ile “Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim” ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonucuna bakıldığında;

“Kendini Açma” alt boyutu ile “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,139$; $p<.05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,210$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Fiziksel Çekim” alt boyutu ile “İçsel Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,114$; $p<.05$], “Dışsal Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,110$; $p<.05$], “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,208$; $p<.05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde orta düzeyde [$r_{(502)} = -,327$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Destek” alt boyutu ile “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,202$; $p<.05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

“Güven” alt boyutu ile “Sorgulayıcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = ,098$; $p < .05$] ve “Katı-Kuralcı Dini Yönelim” alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde [$r_{(502)} = -,140$; $p < .05$] anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara göre, dini hassasiyetleri fazla olan ergenlerin romantik ilişkilerinde partnerleri ile fiziksel yakınlıklarının azaldığı söylenebilir. Ayrıca dini inançlarında katı-kuralcı olan kızların erkek arkadaş edinmeye mesafeli oldukları anlaşılmı, sevgi, destek ihtiyaçlarını karşılamak için erkek arkadaş edinme eğilimlerinin az olduğu görülmektedir. Bununla birlikte beklenen bir sonuç olarak dini sorgulayan ergen kızların partnerleri ile daha rahat ilişki kurdukları, fiziksel yakınlık yaşadıkları görülmektedir. Bu veriler çalışmanın H1 hipotezini (Kızların romantik ilişkilerindeki yakınlık şekilleri dini yönelimleri ile ilişkilidir.) destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişim sürecinde bireyin fizyolojik, bilişsel ve psikolojik değişimleri, eşgüdümlü olarak yaşandığı ve ergenlik dönemi bir geçiş dönemi niteliğinde olduğu için çok kritik bir dönemdir. Ergenlik döneminde gelişimin sağlıklı ilerleyebilmesi için bireyin doğumdan itibaren içinde bulunduğu ailesinin tutumu, ebeveyni ile geliştiği bağlanma stili büyük önem arz etmektedir.

Erikson (1963)'un gelişimi sekiz evreye ayırdığı psikososyal kuramında her dönemin kendisinden önceki dönem için basamak oluşturduğunu ve her dönemin bir önceki döneme göre şekillendiği belirtmektedir (Erikson, 2018, s. 30). Ergen bir bireyin davranışlarını yorumlarken onu hayatındaki her şey ile bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda ergenin ebeveyni ile geliştirdiği bağlanma stili, aile yaşantısı, sosyal ortamı; bireyin akademik başarı, romantik ilişkilerdeki tutumu, dini yönelimi, algıladığı aile tutumu, benlik algısı, riskli davranışlar denemesi, kimlik gelişimi gibi hayatının kritik noktalarında etkili olmaktadır.

Bu araştırmada lisede öğrenim gören ergenlik dönemindeki kızların yaşadıkları romantik ilişkilerin yakınlık düzeylerini ve bu davranışlarının akademik başarıları, dini yönelimleri, aile bağları, tutumları ile ilişkilerini incelenmektedir. Nicel araştırma yöntemi kullanılan araştırmada liseli kız öğrencilere hazırlanan kişisel bilgi formu, romantik ilişkilerde yakınlık ölçeği, bağlanma stilleri ölçeği, aile tutumları ölçeği ve dini yönelim ölçeği uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler araştırmanın hipotezlerinden H12 haricinde diğer hipotezleri doğrulamıştır. Ayrıca sonuçların Din Psikolojisi alanına katkı sağlayacağı ve bundan sonraki araştırmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada güvenli bağlanma stiline sahip ergen kızlar sevgi, ilgi ihtiyacını ailelerinden aldıkları için erkek arkadaş edinme oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kendilerine güvenleri ve empati düzeyleri ve problem çözme

becerileri diğer bağlanma stillerine sahip bireylerden daha gelişmiş olduğundan akademik başarıları da yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Algıladıkları aile tutumları ile ilişkisine bakıldığında beklenen şekilde kabul edildiği, gelişim seviyesine göre özerkliğinin verildiği, demokratik bir aile ortamında büyüyen ergenlerin güvenli bağlanma stili geliştirdikleri görülmüştür. Ergen bireylerin dini yönelimleri bağlanma stilleri çerçevesinde incelendiğinde güvenli bağlanma stiline sahip ergenlerin güven duyguları yüksek olduğundan içsel, dışsal ve katı-kuralcı dini yönelimlerinin daha yüksek olduğu; sorgulayıcı dini yönelimlerinin ise daha düşük olduğu saptanmaktadır.

Romantik ilişkilerde yakınlık durumunun bireyin sahip olduğu bağlanma stiline göre incelendiğinde güvenli bağlanma stili geliştiren ergenlerin karşı cinse güvenleri fazla iken fiziksel temas ihtiyaçlarının az olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aile tutumları açısından bakıldığında da ailesi tarafından kabul edilen, desteklenen, özerkliğine gelişim dönemine uygun şekilde izin verilen ergenlerin karşı cins ile ilişkilerinde fiziksel temas eğilimlerinin azaldığı, karşı cins ile seviyeli, sağlıklı romantik ilişki geliştirdikleri ve akademik olarak da daha başarılı oldukları görülmektedir.

Demokratik, ilgili aile tutumunun sergilendiği ortamda yetişen, ailesi tarafından kabul edilen, saygı duyulan ergen kızların erken yaşta erkek arkadaş edinme eğilimlerini daha az olduğu ve akademik başarılarının da diğerlerine göre daha iyi olduğu görülmektedir. Ayrıca bu bireyler güven duygusunun hakim olduğu aileye ve sosyal çevreye sahip oldukları için tanrı ile de güven temelli ilişki geliştirmektedirler. Bireylerin çocukluk döneminde yaşadıkları aile onların dünyayı izledikleri pencere olduğu için tanrı kavramı da bu pencerede şekillenmektedir. Aile ne kadar sağlıklı ise tanrı o kadar iyidir ve bu doğrultuda ergenlerin dini sorgulamaları daha az; dini ritüellere eğilimleri daha fazla denilebilir.

Dini konularda daha katı olan kızların erken yaşta erkek arkadaş edinme eğilimleri daha az görülmektedir. Akademik başarıları açısından baktığımızda ise sorgulayıcı dini yönelime sahip ergenlerin akademik başarıları yüksek iken katı-kuralcı yönelimi olanların daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayrıca çalışmada dini sorgulayan kızların daha katı-kuralcı görüşe sahip kızlara göre romantik ilişkilerinde kendilerini rahat ifade ettikleri görülmektedir. Katı bir dini

tutum sergileyenlerin de ilişkilerinde çok fazla destek ihtiyacı hissetmedikleri ve romantik ilişkilerinde güven duygularının da az olduğu görülmektedir. Sorgulayan birey merak duygusu yüksek, kendine güveni fazla olduğu için romantik ilişkilerinde de daha rahat hareket edebilmektedirler. İçsel dini yönelimin fiziksel çekim boyutuyla negatif dışsal yönelimin ise pozitif ilişkisi ergenlerin kendileri bilerek ve içselleştirerek inanmaları dini yaşayışlar konusunda öz kontrollerini de artırdığını göstermektedir. Bu durum araştırarak öğrenmenin ve inanmanın dinin gereklerini yaşama entegre etme ve onlara göre yaşama motivasyonundaki önemini ortaya koymaktadır.

Bir bireyin anne karnında oluşmaya başlamasıyla anne-babasıyla arasında kurulan bağlanma stiline ve gelişim sürecinde aile tutumlarının bütün hayatını etkilediğini bir kez daha göstermiştir. Her ne kadar dünya, yaşam şartları, eğitim sistemleri, alışkanlıklar, teknoloji gibi hayat şartları değişse ve gelişse de çocuk ile anne-baba ilişkisinin önemi değişmemektedir. Çünkü bireyi hayata hazırlayan, kişilik oluşumuna zemin hazırlayan, eğitim ortamları sunan ilk sosyal ortamı olan ailedir. Aile tutumlarının da bağlanma stilleri kadar önemli olduğu ve bireyin hayatı anlamlandırma biçimini, seçimlerini, kararlarını, okul başarısını, kimlik gelişimini, ilişkilerindeki beklenti ve ihtiyaçlarını, dini yönelimlerini etkilediği araştırma sonuçlarında görülmektedir.

Bireylerin erken yaşta oluşturdukları kopukluk/reddedilmişlik şeması onların uyumsuz riskli davranışlar sergilemelerine sebep olmaktadır (Arı, 2021, s. 1828). Çünkü bu bireyler değersiz kendilik algısı oluşturmuşlardır ve eksikliğini hissettikleri bu duyguları tamamlayabilmek adına riskli davranışlar sergileyebilmektedirler.

Dini yönelimleri konusunda da bireyler yaşadıkları sevgi, saygı eksikliklerinin nedeniyle inanç boyutunda sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Bireyler yaşadıkları duygusal karmaşaların, acıları anlamlandırmaya çalışırken sebebini tanrı olarak görebilmektedirler. Yapılan araştırmalarda da deistlik kavramının gençler arasında arttığı görülmektedir (Altan, t.y.). Bu çalışma ailenin sadece çocuğu doyurmak fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için varolmadığını; bireyin hayatının bütün dönemlerinde çok etkin rolü olduğunu göstermektedir. Yani gençlerle yaşanan sıkıntıları bugünü konuşarak değil gençlerin çocukluklarını konuşarak çözülebilir.

ÖNERİLER

1. Araştırma Kayseri ilinin merkez ilçelerindeki okullardan öğrencilere ulaşarak yapılmıştır. Araştırmanın daha büyük ve sosyo-ekonomik çeşitliliğin olduğu örneklem grubunda çalışılması önerilmektedir.
2. Araştırma bulgularında ergenlerin dini yönelimleri ile erkek arkadaş edinme sayıları arasındaki rakamsal veriler bu konunun daha ayrıntılı düzeyde çalışılmasını gerektirmektedir.
3. Ergenlerin dini yönelimleri, romantik ilişkileri ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin daha ayrıntılı şekilde çalışılmasının gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abali Öztürk, Y., BiLgen, Z., & BiLgen, S. (2017). Sorgulama Becerileri İle Kendi Kendine Öğrenme Becerileri Arasındaki İlişki: Temel Eğitim Öğretmen Adaylarına Yönelik Bir Araştırma. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 179-214. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.348238>
- Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation* (1st edition). Psychology Press.
- Akdağ, S. T. (2011). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki* [Tıp fakültesi uzmanlık tezi]. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence. İçinde *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (ss. 319-335). The Guilford Press.
- Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 432-443. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.5.4.432>
- Altan, S. (t.y.). *Türkiye’de deizm neden artıyor, dindarlık neden azalıyor?* | Euronews [Haber]. Geliş tarihi 11 Ağustos 2022, gönderen <https://tr.euronews.com/2019/03/19/turkiye-de-deizm-neden-yukseliste-ateizm-deizm-agnostizm-panteizm-ne-demek>
- Altundağ, F. (2021). *Ergenlerde Madde Kullanım Bozukluğunun Madde Bağımlılığından Korunmada Ergenlerde Öz-Yeterlilik Ölçeği Ve Anne- Baba Tutum Ölçeği İle Değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ.
- APA. (2022). İçinde *Ergenlik*. <https://dictionary.apa.org/>
- Arcan, K. (2006). *Özel okullara giden lise düzeyindeki ergenlerin, akademik başarıları ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <http://acikerisim.maltepe.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12415/660>
- Arı, F. A. (2021). Bilişsel Şemalar Ve Bağlanma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(4), Art. 4. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.987946>
- Bahadır, A. (2010, Mayıs). Ergenlik döneminde dini şüphe ve tereddütler. *Diyanet Aylık Dergi*, 233, 13.
- Balta, D. (2021). *Ergenlik Dönemi Romantik İlişkilerinde Yakınlık* [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1959). *Adolescent Aggression: A Study of the Influence of Child-Training Practices and Family Interrelationships*. Ronald Press Company.
- Batson, C. D., Schoenrade, P., & Ventis, W. L. (2017). *Din ve Birey Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım* (A. Kuşat & A. Taştan, Çev.). Kimlik Yayınları.
- BBC News. (2018). “Ergenlik artık 10 ve 24 yaşları arasında yaşanıyor”. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42742847>
- Berman, W. H., & Sperling, M. B. (1991). Parental attachment and emotional distress in the transition to college. *Journal of Youth and Adolescence*, 20(4), 427-440. <https://doi.org/10.1007/BF01537184>
- Bilecik, S. (2017). Anne Baba Tutumlarının Bireylerin Din Algısına Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), Art. 33.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-Babanın Bağlanma Stilleri, Anne-Baba Tutumları Ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bornstein, M. H., & Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and their Effects. İçinde *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development* (ss. 496-509). <https://doi.org/10.1016/B978-012370877-9.00118-3>
- Bowlby, J. (1946). *Forty-four juvenile thieves: Their characters and home-life*. Bailli??re, Tindall & Cox.
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma ve Kaybetme 1: Bağlanma* (T. V. Soylu, ev.). Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2021). *Bağlanma ve Kaybetme 2: Ayrılma* (M. G n y, ev.). Pinhan Yayıncılık.
- Bülbül, A. (2014). *Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumları İle Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Colin, V. L. (1996). *Human attachment* (ss. xxiii, 391). McGraw-Hill Book Company.
- alışır, M. (2009). Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(3), Art. 3.
- elen, H. N. (2007). *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Damarlı,  . (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbaş, M., & Yağbasan, R. (2005). Sosyal  ğrenme Teorisine Dayalı  ğretim Etkinliklerinin,  ğrencilerin Bilimsel Tutumlarının Kalıcılığına Olan Etkisinin İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), Art. 2.
- Din, A. (2007). *Ergenlerde Anne-Baba Tutumları Ve Dini Yönelim* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., & Fraleigh, M. J. (1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*, 58(5), 1244-1257. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1987.tb01455.x>
- D ndar, D. (2019). *Ergenlik D nemindeki Bireylerin Karşı Cins Y nelmesinde Aile İi Sorunlarından Etkilenmeleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi].  sk dar  niversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ellison, C. (1999). *Religious Preference* (Multidimensional Measurement of Religiousness/Spirituality for Use in Health Research: A Report of the Fetzer Institute/National Institute on Aging Working Group). Fetzer Enstitüsü.
- Ercan, N. (2009). *The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious orientation* [Doktora Tezi, MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY]. <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/18636>
- Erikson, E. H. (2018a). *İnsanın 8 Evresi* (G. Akkaya, ev.). Okuyan Us Yayın.
- Erikson, E. H. (2018b). *İnsanın 8 Evresi* (G. Akkaya, ev.). Okuyan Us Yayın.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri  leği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), Art. 3.
- Eyüp SARI (Direktör). (2020, Nisan 4). *Harlow'un Maymun Deneyi*. https://www.youtube.com/watch?v=_u5gYEMxvM
- Freud, A. (2020). *Ben ve Savunma Mekanizmaları* (Y. Erim, ev.). Metis Yayınları.
- Freud, S. (2021). *Cinsellik  zerine* (A. A.  neş, ev.). Say Yayınları.
- Glock, C. Y., & Stark, R. (1965). *Religion and society in tension*. Rand McNally. <http://books.google.com/books?id=sPMXAAAAIAAJ>
- Göktepe, G. (2015). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Greenberg, M. T., Cicchetti, D., & Cummings, E. M. (1993). *Attachment in the Preschool Years: Theory, Research, and Intervention*. University of Chicago Press.
- Gülden, Ç. (2011). *Ergenlerin romantik ilişkilerini başlatma, sürdürme ve bitirme nedenlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklar arası aktarımda ana babalık stillerinin rolü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, M. (2012). Üniversite ğrencilerinin Problem Çözme Becerisi İle Aile Tipleri Ve Aile Tutumları İlişkisi. *Qualitative Studies*, 7(4), Art. 4. <https://doi.org/10.12739/10.12739>
- Gürsu, O. (2015). Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34(34), Art. 34.
- Haliloğlu, S. (2008). *Ortaöğretim 9. Sınıf ğrencilerinin yalnızlık düzeyleri, bağlanma biçimleri ve işlevsel olmayan tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Malatya ili rneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hall, G. S. (2009). *Adolescence: Its Psychology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education*. Cornell University Library.
- Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: Bağlanma Teorisi ve İslâm'da Allah Tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12), Art. 12.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Heyndrickx, F. (2004). *The role of parenting and family background on turkish adolescents' academic achievement* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bogaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hökelekli, H. (2005). *Din Psikolojisi*. Diyanet Vakfı Yayınları.
- James, W. (2017). *Dinsel Deneyimin Çeşitleri* (İ. H. Yılmaz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Karaköse, Ş. (Ed.). (2008). *Etkili Din ğretimi* (2. bs). TİDEF Yayınları.
- Karakuş, . (2012). Ergenlerde Bağlanma Stilleri Ve Yalnızlık Arasındaki İlişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), Art. 2.
- Keskin, G. (2007). *Ergenlerin ruhsal durumları ve ebeveyn tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Körük, S. (2016). *Ergenlerde riskli davranışların güvensiz bağlanma ve algılanan sosyal destek tarafından yordanmasında psikolojik belirtilerin aracı rolü* [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Kumcağız, H., Orak, O. S., & Şahin, C. (2018). Üniversite ğrencilerinin Romantik İlişkilerinde Algıladıkları İstismarı Yordamada Algılanan Anne Baba Tutumları ve Boyun Eğici Davranışlar. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), Art. 2.
- Lewin, K. (1939). Field Theory and Experiment in Social Psychology: Concepts and Methods. *American Journal of Sociology*, 44(6), 868-896.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. İçinde P. H. Mussen (Series Ed.) & E. M. Hetherington (Vol. Ed.) (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4: Socialization, personality and social development ; E. Mavis Hetherington, volume editor* (4th ed, ss. 1-101). Wiley.
- McCandless, B. R. (1979). *Adolescents: Behavior and Development* (2nd edition). Holt Rinehart and Winston.
- Meadow, M. J., & Kahoe, R. D. (1984). *Psychology of Religion: Religion in Individual Lives*.

- Nemlioğlu, S. B. (2011). *Ergenlikte romantik ilişkiler* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Onur, B. (2008). *Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik-Yaşlılık-Ölüm*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Özbay, H. M. (2000). *Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbek, A. (2010). Din Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlar. İçinde M. E. Ay (Ed.), *Din Eğitimi Ve Din Hizmetlerinde Rehberlik* (ss. 2-22). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte Özerklik Gelişimi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36).
- Öztürk, E. (2020). *Travma ve Dissosiyasyon*. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Öztürk, İ. (1990). *Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama Ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peker, H. (2011). *Din Psikolojisi*. Çamlıca Yayınları.
- Piaget, J. (1985). *The Moral Judgment of the Child*.
- Soğancı, D. (2017). *Bağlanma Stillerinin Romantik İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Solmaz, B., & Şahin, A. (2012). Ergenlerde Dindarlık ve Sosyal Benlik. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 12(2), Art. 2. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3344354>
- Spranger, E. (1949). *Psychologie des Jugendalters*. Verlag Quelle & Meyer GmbH.
- Steinberg, L. (2007). Risk Taking in Adolescence: New Perspectives From Brain and Behavioral Science. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 55-59. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00475.x>
- Steinberg, L., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60(6), 1424-1436. <https://doi.org/10.2307/1130932>
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., & Dornbusch, S. M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1(1), 19-36.
- Steinberg, S. J., Davila, J., & Fincham, F. (2006). Adolescent Marital Expectations and Romantic Experiences: Associations with Perceptions About Parental Conflict and Adolescent Attachment Security. *Journal of Youth and Adolescence*, 333-348.
- Sullivan, H. S. (1953). *The Interpersonal Theory of Psychiatry*. W.W. Norton.
- Sümer, N., & Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi - TPD*, 24(63), 86-101.
- Şahin, A. (2007). Ergenlerde Dindarlık, Algılanan Anne-Baba Dindarlığı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki. *Marife*, 7(1), Art. 1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3343827>
- Şahin, A. (2008). Ergenlerde Dindarlık ve Empati. *Marife*, 8(1), Art. 1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3343950>
- Şener, S. (2013). *Türkiye’de Gençlik Beklentiler Problemler Düşünceler*. İnkılab Yayınları.
- Trak, E. (2016). *Hatırlanan ebeveyn ilgisi, yetişkin bağlanma biçimleri ve partnere bağlı benlik değerinin romantik ilişki ve partner temalı obsesif kompulsif bozukluk semptomları ile ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tuncer, O. (1980). Çocuk, Aile ve Çevresi. İçinde *Çocuk ve Eğitim* (ss. 1-44). Türk Eğitim Derneği.
- Türk Dil Kurumu. (2022). İçinde *Din*. <https://sozluk.gov.tr>

- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 19(1), 24.
- Uğurel, Ş. R. (1979). *Ruh Sağlığı*.
- Ulu, M. (2013). *Dindarlığın Tanımı, Boyutları ve Ölçülmesi Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Örneği* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uysal, V. (2016). Gençlerde Empati Eğilimi, Anne-Baba Tutumları Ve Dindarlık. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7-40. <https://doi.org/10.21054/deuifd.282803>
- Yapıcı, A. (2002). Dinî Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 2(2), Art. 2.
- Yavuzer, H. (2007). *Ana-Baba ve Çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yeltekin, C. (2019). *Çocuk Yetiştirme Tarzının Bağlanma Stillerine Etkileri Ve Bunun Da Kişilerin Romantik İlişkilerinde Yaşadıkları Kaygı Ve Yaşam Doyumlarıyla İlişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yersel, Z. (2019). *Çocuk ve ergenlerde anne-baba tutumu ve bağlanma durumunun algıladıkları benlik saygısı ve çocukluk çağı narsisizmi ile ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, C. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, M. (1998). *Dini Hayat İle Ölüm Kaygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar Ve Görgül Çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(1), 99-118.
- Yılmaz, A. (2000). *Eşler Arasındaki Uyum Ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu İle Çocukların, Ergenlerin Ve Gençlerin Akademik Başarıları Ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkiler* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2001). Çocukların algıladığı anne baba arasındaki uyum, anne baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkiler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(2), Art. 2.
- Zarrett, N., & Eccles, J. (2006). The passage to adulthood: Challenges of late adolescence. *New Directions for Youth Development*, 2006(111), 13-28. <https://doi.org/10.1002/yn.179>
- Zinnbauer, B. J., & Pargament, K. I. (2005). Religiousness and Spirituality. İçinde R. F. Paloutzian & C. L. Park (Ed.), *Handbook Of The Psychology Of Religion And Spirituality*.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 26/04/2022 tarihli ve 181 numaralı kararı ile alınmıştır.

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47882400-602.04.01-51282584
Konu : Araştırma Uygulama İzni
Esra YÜCEL

07/06/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : (a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı (2020/2) Genelgesi.
(b) Erciyes Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 30/05/2022 tarihli ve 250562 sayılı yazısı.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Esra YÜCEL, Doç. Dr. Mustafa ULU danışmanlığında hazırlamakta olduğu "Liseli Kız Öğrencilerin İlişkilerinin Aile Bağları ve Dindarlık Düzeyleri ile İlişkisi" konulu araştırma talebine ilişkin ilgi (b) yazı ve ekleri incelenmiş olup, ilgi (a) genelge doğrultusunda söz konusu araştırmanın 2021-2022 eğitim öğretim yılında ilimiz ilçelerindeki liselerde öğrenim gören kız öğrencilerin katılımıyla, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, yüz yüze uygulanması Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınızı arz ederim.

Ayhan TELTİK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
- İlgi(b)Yazı ve Ekleri (24 Sayfa)
- Araştırma Değerlendirme Formu (1 Sayfa)

OLUR
Şenol ESMER
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Gültepe Mah. Talas Bulv. No:1/b Melikgazi/KAYSERİ Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon No : 0 (352) 330 11 25 Bilgi için: İsmail ERCİYAS
E-Posta: yuksekokretimyurtdisi38@meb.gov.tr Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi: <http://kayseri.meb.gov.tr> Faks:3523209503
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 574c-c2e0-3725-9344-def9 koda ile teyit edilebilir.